

Ίσι ! Ήκει μὴν πᾶς
 Ίσι ! σὴ δροσερὴ πλαγιά !
 Πέτρα, ὄρε, θά φᾶς !
 Πρόγγα, ὄρε κριάρι,
 τοῦ κοπαδιοῦ μπροστάρη,
 πρόγγα, νᾶχεις γιά.

ΑΝΑΓΥΡΟΣ

Δῦστε, ἀνοίξτε τίς ρῶγες σας
 τὰ προσημένα μαζιάρια
 λαχταράει πᾶσα ἀρνί.
 Εἶναι μικρὰ τὰ κούτσικα,
 μικρούλια πὸν πεινᾶνε
 ἀχάιδεφτα ἀπ' τὴ χαραβγή,
 ἀτάσιτα ὡς στὸ βράδυ,
 τίς μάννες καρτεροῦνε
 ἀπ' τὸ παχὺ λειβάδι.

Ίσι ! Ήκει μὴν πᾶς
 Ίσι ! σὴ δροσερὴ πλαγιά !
 Πέτρα, ὄρε, θά φᾶς.
 Πρόγγα, ὄρε κριάρι,
 τοῦ κοπαδιοῦ μπροστάρη,
 Πρόγγα, νᾶχεις γιά.

ΣΤΕΡΝΟΤΡΑΓΟΥΔΟ

Ἄχ πάει τὸ χαροκόπι !
 Λυτοπλέξουδης Βάγκας δὲ χορέβει σιφά.
 Πᾶν τούμπανα, πᾶν κρότοι
 σ' ἀσημένια τριγύρω νερά.
 Σταλιές κραιοῦ ξανθοῦλες,
 Ἀφροδίτης κυνήγι σ' ἀνθισμένη πλαγιά,
 ἔχετε γιά ! Νυφοῦλες
 λεφκασιράγαλες, ἔχετε γιά !
 Ὡ Βάγκο, ὦ βλάμη ἀγαπημένε,
 τὰ χρυσόκλωνα μυλλιά
 ποῦ τ' ἀνεμίζεις, ποῦ, καημένε,
 δίχως γέλια καὶ φιλιὰ ;
 Τὸν πιστὸ σου ἔλα γλύτωσε βλάμη,
 ποῦ με τράγον προβιά
 Κύνλωπα ἀγριο δουλέβει,
 ποῦ τὸ δάκρυ του χόνει ποτάμι
 καὶ τὰ γέλια ποθεῖ κι' ἀναδέβει
 με καημένη καρδιά.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Σωπὴ, σωπὴ, παιδιὰ ! Καὶ μπάστε χέρι χέρι
 τὰ κοπάδια μέσα στὴ βραχόστειρη σπηλιά.

ΑΝΤΙΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Ο ΑΛΛΟΣ ΣΟΥΡΗΣ

Στοχάζομαι πῶς οἱ ἀναγνώστες τοῦ «Νουμά»
 θὰ ξαφνιαστικὰν ὄχι λίγο, σὰν εἶδαν στὴν ἐξυπνη
 καὶ σοφὴ ἐκείνη κριτικὴ μελέτη ποῦ ἔγραψεν ὁ Ψυ-
 χάρης γιά τὸ Σουρῆ (*), νὰ μνημονεύεται τόσο
 συχνὰ κ' ἐπίμονα τὸνομά μου. Μὰ τὴν ἀλήθεια,
 κ' ἐγὼ ξαφνιαστικὸν ἄλλο τόσο! Γιατί τάχα; εἶπα
 ἂν ὁ ἀγαπητὸς καὶ ἀγαπημένος μου φίλος Ψυχάρης
 βάλθηκε νὰ χαντακώσῃ τὸ δόλιο τὸ Σουρῆ, τί
 σχέση ἔχει τὸ κῶριε ποῦ κάνω τοῦ κριτικοῦ, μὲ τὸ
 χαντάκι ποῦ σοφίστηκε νᾶνοιξῆ; Ἀπὸ τούτους καὶ
 τούτους λιβανιστάδες καὶ θιασῶτες τοῦ κοσμοαγάπη-
 τω Φρασουλῆ,—κι ἂν δὲ σφάλω, τέτοιοι στᾶθη-
 καν δλ' οἱ Ρωμηοὶ ποῦ βᾶσταζαν ὡς τῶρα κριτικὸ
 ἢ ἀκριτο κοντίλι, ἀρχινώντας ἀπὸ τὸν Παλαμά,—

(*) Κοίτ. τὸ «Νουμά» στὶς 9 τοῦ Γενάρη.

ΧΟΡΟΣ

Μέσα, μέσα ! Μὰ τί διάζειςαι, πατέρα ;
 ΣΙΑΗΝΟΣ
 Νᾶ, βλέπω στ' ἀκρογιάλι ἑλληνικὸ καράβι, καὶ
 νάρφτες μὲ τὸν καπετάνιο, π' ἀνεβαίνουν κατὰ τὴ
 σπηλιά μας μ' ἄδια καλάθια τοὺς στοὺς ὤμους σὰ
 νὰ θέλουν θρόφιμα καὶ μὲ λαγῆνες νεροφόρες. Ὡ μά-
 θροι ξένοι, ποῖο τάχα νᾶστε ; Δὲν ξέρουν τὸν ἀφέν-
 τη μας σὰν τί λογῆς θεριό, πῶς ἀφιλόξενη θὰν τοὺς
 δεχτεῖ παγίδα καὶ σαγῶνι ἀθρωποφάγο. Μὰ μείνατε
 ἤσυχοι νὰ μάθουμε ἀπὸ ποῦ μᾶς ἤρθανε στῆς Αἴτνας
 τοὺς Σικελικοὺς τοὺς βράχους.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Εἶνοι, μᾶς λέτε ποῦ θὰ βροῦμε ρέμα ἐδῶ καθά-
 ριο, δίψας δρόσιμα, κι ἂ θέλει ἐδῶ κανεὶς ψωμί νὰ
 μᾶς πουλήσῃ ; Νάρφτες εἴμαστε καὶ πεινασμένοι...
 Μὰ τί εἶναι τοῦτο ; Σὲ Βάκχου χώρα πέσαμε, θαρ-
 ρῶ. Κοιτάξτε στὴ σπηλιά κοντὰ κοπάδι Σατυρό-
 πουλα. Γιά σου, ὄρε γέρο, εἰμένα πρῶτα χαιρετῶ.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Καλῶς μᾶς ἤρθες, ξένε. Πιὸς εἶσαι, πῆς μου, κι'
 ἀπὸ πικὰ πατρίδα.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Δυσσεῖας ἀπ' τὸ Θιάκι, τῆς Κεφαλλονιάς ἀ-
 φέντης.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Τὸ ξέρω τὸ κορμὶ τὸ τετραπέρατο, τοῦ Σίσυφου
 διαβολοσότι.

ΔΥΣΣΕΑΣ (περήφανα)

Ναί, ἐκεῖνος εἶμαι. Μὰ πρόσεχε ἑμὸς πῶς μι-
 λᾶς.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Πῆς μου, ἀπὸ ποῦ μᾶς κόπιασες ἐδῶ στὴ Σι-
 κελία ;

ΔΥΣΣΕΑΣ

Γυρίζω ἀπὸ τῆς Τροίας τοὺς πολέμους.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Μὰ πῶς ; Δὲν ἤξερες τὸ δρόμο τῆς πατρίδας ;
 ΔΥΣΣΕΑΣ

Ἄθελα μ' ἐσπρωζαν ἐδῶ οἱ ἀνέμοι κι' οἱ κακοὶ
 καιροί.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ἄλιμονο ! Ἰδία βᾶσανα τραβᾶς σὰν τὰ δικὰ μου.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Τί ; Ἐδῶ κι' ἐσὺ ἤρθες ἄθελά σου ;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ναί, κυνηγώντας κλέφτες π' ἄρπαζαν τὸ
 Βάκχο.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Κι' ἀφτὸς ὁ τόπος τί εἶναι, ποῖο τὸν κατοῖ-
 κοῦν ;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ὁχτος τῆς Αἴτνας, ἡ κορφή ἡ Σικελικιά.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Καὶ ποῦ τὰ κάστρα ; ποῦ τῆς χώρας ἡ πυρ-
 γουστασιά ;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Δὲν ἔχει. Ἐρημα, ξένε, τ' ἀκροβράχια δίχως
 ἄνθρωπο.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Μὰ τότε τί κατοίκους ἔχει ὁ τόπος ; ἢ μὴ-
 πως ἄγρια θρέμματα ;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Κύνλωπες ἔχει ἐδῶ ποῦ κατοικοῦν σπηλιές κι
 ὄχι χτισμένα σπιτία.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Καὶ πῶς ὁ ὄριστῆς τους ; ἢ τὸ πλῆθος κυ-
 βερνᾶ ;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ρωμηοὶ εἶναι. Τίποτα κανεὶς τους δὲν ἀκούει κα-
 νένα.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Καὶ σπαίρνουν—ἢ πῶς ζοῦν ; — ἀστάχυα χρυ-
 σαφένια ;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Γάλα, τυρί, καὶ σᾶρκες τῶν ἀρνιῶν.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Κι' ἔχουν πιτό τοῦ Βάκχου, μέλι σταφυλιοῦ ;
 ΣΙΑΗΝΟΣ

Ποῦ νᾶχουμε ; Κι' ἔτσι χορὸ δὲν ξέρει ἀφτὸς ὁ
 τόπος.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Ἄμὲ φιλόξενοί 'ναι ; σέβονται τοὺς ξένους ;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Δὲν ναστιμώτατες τοὺς ξένους πῶς στολιζοῦν
 σᾶρκες.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Τί λῆς ; Θροφὴ λῆς ἀθροπέσραχτη πῶς ἀγα-
 ποῦν ;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ὅποιος ἀράζει ἐδῶ δὲν ἔχει, πρέπει νὰ σφαχτεῖ.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Καὶ ποῦ 'ναι τῶρα ὁ Κύνλωπας ; ἢ μέσα στὴ
 σπηλιά ;

μονάχα ἐγὼ ἦταν ἀνάγκη νὰ κτυπηθῶ, καὶ νὰ πλη-
 ρῶσω μοναχὸς μου τίς ἀμαρτίες τῶν ἄλλωνων ; Γιατί
 τάχα ;...

Κ' ἐξαφνα θυμήθηκα κάτι φωτιστικὸ. Λέγω
 θυμήθηκα, γιατί τ' ὀρίζομαι πῶς τῶχα ξεχα-
 σμένοι: Ἐχῶ τὴν τιμὴ νὰ εἶμαι ὁ ὑστερονὸς θιασῶ-
 τῆς καὶ λιβανιστῆς. Ἀλήθεια, δὲν εἶναι πολὺς και-
 ρὸς, ποῦ ἔγραψα στὴν «Πρόδο» (*), τὴν καινούργια
 κωνσταντινουπολίτικη ἐφημερίδα, μιὰ φυσιο-
 γνομία τοῦ Σουρῆ. Μοῦ τὴ γύρεψεν ὁ κ. Σπανοῦδης
 γιά νὰ γιορτάσῃ μ' αὐτὴ τὴν Εἰκοσαετηρίδα τοῦ
 «Ρωμηοῦ». Φαίνεται λοιπὸν πῶς παρεκτός ἀπὸ
 τοὺς τόμους τῶν «Ποιημάτων», ὁ φίλος μου Ψυχάρης,
 γράφοντας τὴν κριτικὴν του, εἶχε μπροστά του
 καὶ τὸ πανηγυρικὸ μου ἄρθρο. Ἀλλοιῶτικα δὲν ἐ-
 ξηγίεται πῶς, ἀπὸ τ' ἀμέτρητα πλήθη τῶν πανη-
 γυριστιᾶδων, θυμήθηκε μοναχὰ τὸν ταπεινὸτατον
 ὑποταξιμένο.

Πρέπει τώρα νὰ πῶ γιατί τῶχα ξεχασμένο τὸ ἄρθρο
 τῆς «Πρόδο» ; ἢ τούρικη λογοκρισία μοῦ τὸ κουρέ-

(*) Τὸ ἄρθρο μου γιά τὸ Σουρῆ δημοσιεύθηκε στὴν
 «Πρόδο» τὸν περασμένο Νοέμβρη. Δὲν ἔχω τὸ φύλλο καὶ
 δὲν ξέρω τὸν ἀριθμὸ.

λιασε, τὸ σακάτεψε, τῶκαμεν ἀγνώριστο. Ὅπως
 εἶναι τυπωμένο στὴν ἐφημερίδα, δὲν ἔχει πιὰ κα-
 νένα νόημα, κανέναν εἰρημ, οἱ ὀράσεις του κολοβω-
 μένες κρέμονται στὸν ἀέρα, κι ἡ φυσιογνωμία ποῦ
 προσπάθησα νὰ τὴ χαράξω ὅσο μπορούσα ζωηρότερα
 καὶ καθαρότερα, μόλις ξεχωρίζε ἀπ' τὸ χάος ἐκεῖνο
 τῆς ἀσυναρτησιᾶς, χλωμὸ φαντάσμα, χωρὶς καμμιά
 φωτοσκίαση καὶ, γιά νὰ μεταχειριστῶ μιὰ λέξη τοῦ
 Ψυχάρη, χωρὶς χρωματιεῖς Ἀγανάκτητα σὰν τὸ
 εἶδα, καὶ τὸ πέταξα μὲ τὴν ἀπόρραση νὰ τὸ ξεχάσω
 ὅπως ξεχνῶ κάθε δυσάρεστο. Μὰ νὰ ποῦ ἡ κριτικὴ
 τοῦ Ψυχάρη μὲ κάνει νὰ το θυμῆθῶ, νὰ το ξεθά-
 ψω, νὰ το διαφεντέψω, νὰ το συμπληρώσω, νὰ το
 ἐξηγήσω, καὶ κἀνώντας δλ' αὐτὰ νᾶπαντήσω στὸν
 καινούριο κριτικὸ τοῦ Σουρῆ, ποῦ εἶναι τόσο διαγο-
 ρετικὸς ἀπ' τοὺς παλιούς, καὶ τοὺς δικούς μας καὶ
 τοὺς ξένους.

Τὸ κάτω-κάτω τῆς Γραφῆς, τίς ἐπίμονες ἐκεί-
 νες, κοροϊδεῖς, ποῦ ξενάρχουνται κάθε τόσο στὸ ἄρ-
 θρο του στερεότυπες, κτυπητές, κουλδουμιστές, σὰν
 ἐπαρδὸς, δὲν εἶχα τὸ δικαίωμα νὰ τις πᾶρω λιγάκι
 καὶ σὰν πρόσκληση γιά καυγᾶ; καὶ νὰ πῶ μὲ τὸ δί-
 κιο μου: ὁ φίλος μου Ψυχάρης λύσσαζε νὰ μελανοκυλι-
 στούμε;... Ἄν ἦταν ἄλλος, ἴσως θὰ τοῦ χαλοῦσα τὸ
 χατῆρι, γιατί ἔχω ἄλλες δουλειές,— λιγάκι καλλι-

ΣΙΑΗΝΟΣ

Κατὰ τὴν Αἴτνα πῆγε γιὰ λαγούς μὲ τὰ σκυλιά.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Ξέρεις λοιπὸν τί θέλω, γιὰ νὰ φέβουμε ;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Δὲν ξέρω. Πές μου, κι ὅ,τι μ' ὀρίζεις θὰ γενεῖ.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Λίγο ψωμί νὰ μᾶς πουλήσεις πού δὲν ἔχουμε.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Δὲν ἔχουμε — σοῦ τόπα — τίποτα ἄλλο παρὰ κρέας.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Δὲν εἶναι μὴτ' ἀπὸ τῆς πείνας ἄσκημο βοτάνι.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ἔχουμε καὶ παχιά μυτζήθρα καὶ γαλάτου ἀφρό.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Βγάλτε νὰ δῶ. Στὰ σκοτεινὰ κανεὶς δὲν ἀγοράζει.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ὅμως κι' ἐσὺ τί θὰ μᾶς δώσεις ; πόσα, πές φλουριά ;

ΔΥΣΣΕΑΣ

Φλουριά δὲν ἔχω, μὰ κρασάκι διαλεχτό.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ὡ γιὰ στὰ χεῖλιά σου ! Ἀπὸ ἴσα ἴσα πού ποθοῦμε χρόνια.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Πιοτό, σοῦ λέω, πού μοῦδωκε ὁ Χουζούρης, ἕνας γιὸς Θεοῦ.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ἀπὸς πού τότ' ὁ ἴδιος τὸν ἀνέθρεψα μ' ἐτούτη ἐδῶ τὴν ἀγκαλιά ;

ΔΥΣΣΕΑΣ

Ναὶ ναί, τοῦ Βάκχου ὁ γιός, σὰ θεὸς νὰ ξέρεις.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Καὶ πού 'ναι ; Στὸ καρδίη ἢ κόπιασε μαζί σου ;

ΔΥΣΣΕΑΣ

Ἐδῶ 'ναι τρυπωμένοις μὲς στ' ἀσκή. Τὸ βλέπεις, γέρο ;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ἀπτό; Μὰ ἀπτό δὲν εἶναι μὴτε μιά γουλιά.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Βγάξεις κρασί, καὶ πάλι γίνεται διπλό.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Νὰ βρῶση μιά φορά ! Σὰν ἔτσι πού τὴ θέλω.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Θέλεις νὰ δοκιμάσεις πρῶτα μιά σταλιά ἔτσι ἀγνό ;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ἀπτό 'ναι τὸ σωστό· τὸ δοκιμάζεις, τ' ἀγοράζεις.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Στάσου, γιὰτι ἔχω ἐγὼ μαζί μου καὶ ποτήρι.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Χῦνε,μὰ χῦνε μουνὰ πιῶ καὶ νὰν τὸ ξαναθυμηθῶ.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Καλά, νά.

ΣΙΑΗΝΟΣ (χοροπηδᾷ)

Θεοῦλη μου ! Ἄχ νοστιμιὰ πού σοῦχει !

ΔΥΣΣΕΑΣ

Βρέ, ἀκόμα ἐσὺ δὲν τόπιες !

ΣΙΑΗΝΟΣ

Δὲν τόπια, μὰ δὲν τὸ μυρίζω ;

ΔΥΣΣΕΑΣ

Ἔλα, πῆς κιάλας, γιὰ νὰ δεῖς ἀληθινά !

ΣΙΑΗΝΟΣ (πίνει)

Ὅχου ! Χορός, χορός ἐδῶ χρειάζεται ! (τραγουδᾷ) Κάτου στοῦ θάλτου τὰ χωριά, γλήγορα τ' ἀρ...! (χτυπάει τὸ σαρούχι).

ΔΥΣΣΕΑΣ

Τί λές ; Σ' τὸν πότισε ὁμορφα τὸ λάρυγγά σου ;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Μῶρ' ὡς τὰ νύχια πῆγε, πέρα ὡς πέρα.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Ἐγὼ ὅμως θὰ σοῦ δώσω κι' ἕνα δυὸ λιμοκοντόρους.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Τ' ἀσκή, τ' ἀσκή ν' ἀνοίγεις ! Οἱ παράδες χάρισμά σου.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Βγάλε λοιπὸν πού μούπες τὸ τυρὶ καὶ τὰ μαννάρια.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Μετὰ χαρᾶς σου ! κι' ἄς κουρέβεται ὁ σκουτέρης. Δῶσ' μου μιά κανατιὰ μονάχα ἐγὼ καλὴ νὰ πιῶ,κι' ὅλα ἀπ' τὸ βράχο μ' ἕναν κλωτσο τὰ τινάζω τὰ ψωροκοπάδια στὸ γιᾶλό, μόνε ἄς μεθύσω λίγο, ἄς μ' ἀνοίξει πιά ἡ καρδιά ! Νὰ πίνεις, λέει, καὶ νὰ μὴν τὸ γλεντᾶς ; Πού ξανακάνεις πάλι, πού θεὸς νὰ ὑψάζεις τίποτα κορροῦλες, σὲ τίποτα ρουμάνια νὰ χωθεῖς ! Πού θεὸς χορὸ, κι' ἔχετε γιὰ φαρμάκια ! Τέτιο πιοτό νὰ φύγει δὲν τ' ἀφίνω ἐγὼ, κι ἄς πάει νὰ γόζεται καὶ Κύκλωπας καὶ τὸ σαρούχι του ! (Μπαίνει στὴ σπηλιά).

ΧΟΡΟΣ

Ἄκου με, κύρ Δυσσεία, κάτι θὰ σοῦ πῶ.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Λέγε. Σὰ βλάμης μου μιᾶς, σὰ βλάμης θ' ἀπαντήσω.

ΧΟΡΟΣ

Λοιπὸν τὴν Τροία ἐσεῖς τὴν πήρατε ; Τὸ κάστρο ἔ ; καὶ τὴν Ἑλένη ἔ ;

ΔΥΣΣΕΑΣ

Ναί, τίποτα δὲ γλύτωσε.

ΧΟΡΟΣ (γλύφοντας τὰ χεῖλιά τους)

Μὰ πές μου τὴν κοκκονίτσα, ὅτα σὰς ἔπεσε στὰ χέρια, ὅλοι σὰς ἔ ; σὰ νὰ ποῦμε, στὴν ἀράδα ἔ ; Τί σὰ νὰν τῆς ἀρέσουν, λένε, τὰ ξυνά.

ΔΥΣΣΕΑΣ

Τὴ σκύλα ἀλήθεια ! Πού μόλις εἶδε τοῦ Κύρ Πάρη τὰ σαλβάκια καὶ τὴ μαλαματένια φούρα γύρω στὸ λαμό,τᾶχασε ἀμέσως...

ΧΟΡΟΣ (χάσκοντας)

Ἔτσι ἔ ;

ΔΥΣΣΕΑΣ

Καὶ μιά καὶ διὸ ἡ καλὴ σου παραιτᾷ τὸν ἄντρα της, ἕνα λεβέντη... Ὡ τί γυναῖκες ! πού ἔτσι κανεὶς στὸν κόσμον νὰ μὴν εἶχε !

ΧΟΡΟΣ

Ναὶ ναί, κανεὶς κανεὶς ἐξόν... ἐγὼ.

(Ἐρχεται ὁ Σιληνὸς ἀπὸ τὴ σπηλιά).

ΣΙΑΗΝΟΣ

Δυσσεία ἀρέντη, ὄριστε ἀπὸ τὰ βροκολόγια, εἶναι παχιά μαννάρια διαλεχτά. Νὰ καὶ μυτζήθρες καὶ τυριά,νὰ πᾶρε ἕνα σωρό. Κι' ἄρα δώσε μου κι' ἐμένα τὸ κρασάκι τὸ γλυκό, καὶ δρόμο ἐφτὺς ἀπ' τὴ σπηλιά... Ἄλι μας ! Νὰ τον πλᾶκῶνε ὁ Κύκλωπας καὶ τί θὰ γίνουμε ; Μὰ μέσα μέσα ἐφτὺς, κρυφτεῖτε στὴ σπηλιά !

ΔΥΣΣΕΑΣ

Γιὰ πῶν μὲ παίρνεις ; Ἐγὼ νὰ σφαλιστῶ ἐκεῖ μέσα σὰ λαγός ;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Δὲν ἔχει φόβο. Κρύβεσαι ἐφύλα στοὺς βράχους (Μπαίνει ὁ Σιληνὸς στὴ σπηλιά).

ΔΥΣΣΕΑΣ

Ὅχι σοῦ λέω ! Γιατί θὰ κλάψει ἡ Τροία, θὰ θρηνηθεῖ, ἂν ἕνας Κύκλωπας μὲ σκιάξει, πού ἐγὼ χιλιάδες Τρῶες πρὶν ἀντίκρυσά με τὸ κοντάρι μου στὴ μάχη. Μὰ ἂν ἦρθε ἡ ὥρα μου, θὰ πέσω κᾶν σὴν παλικᾶρι· ἂ ζήσω, ἀλέκισατη κι' ἡ δόξα μου θὰ ζήσει. (Ἐρχεται ὁ Κύκλωπας).

(Ἀκολουθεῖ).

τερεις, — πού δὲ μᾶφίνοντες καιρὸ οὔτε ὄρεξη γιὰ κρυγάδες. Μὰ πού εἶναι ἡ ψυχᾶς καὶ δὲ μούρχειται νὰ κάμω διχρηστικά; Ἄν δὲν τοῦ κάνω τὸ κόρτε πού περιγράφει τόσο χρησιωμένα, μὰ τὸν ἀγαπῶ, τὸν τιμῶ καὶ τὸν σέβουμαι. Μιά πρόσκληση ἀπὸ μέρους του εἶναι γιὰ μένα. πῶς νὰ πῶ; σὰ διαταγή. Ἐπειτα, τὴν ἡμέρα πού διέβασα τὸ ἀρθρο του, ὅ,τι εἶχα γράψει τὴ λέξη τέλος, τὸ καινούργιο μου ρομαντάκι, τὸν «Κόκκινο Βράχο». Ἐδῶσα μιά ἀδελφούλα, τὴ Φωτεινὴ Σάντη, στὴ Μαργαρίτα Στέφανου, στὴ Στέλλα Βιολάντη... Ἐ, ὅσοι γράφουν, τὸ ξέρουν καλκί: τέτοια στιγμή εἶναι ἡ πιὸ εὐδιάθετος τῆς ζωῆς μας. Δύσκολα χαλᾶζ κανεὶς χατήρι, — καὶ μάλιστα ἐνοῦ Ψυχᾶρη...

Κ' ἔτσι μὲ βλέπετε σήμερα στὸ «Νουμά», κι ἀλλοιώτικα παρὰ ὅπου; μὲ βλέπατε ὡς τὰ τώρα... νὰ γράφω κριτικὴ στὴ γλώσσα αὐτῆ πού εἶχα νὰ τὴ μεταχειρισθῶ — γιὰ κριτικὴ, — ἀπὸ τὸν καλοθύμητο καιρὸ τῆς «Τέχνης». Καὶ νὰ μολογήσω ὅλη τὴν ἀλήθεια, δὲ μού κακοραίνεται καθόλου πού μὲ ὑποχρεῖται ἡ εὐγένεια νὰ μιλήσω, — ἀπάνω-κάτω, — τὴ γλώσσα τοῦ φύλλου πού μὲ φιλοξενεῖ, καὶ περισσότερο, τοῦ ἀγαπητοῦ κι ἀγαπημένου μου φίλου πού μὲ διαβάσει...

Περίεργο! Τὰ ἴδια πούπαθε τὸ δικό μου τὸ ἀρθρο ἀπὸ τὴ λογοκρισία τῆς τούρκικης, σὰ νὰ τᾶπαθε καὶ τὸ ἀρθρο τοῦ Ψυχᾶρη ἀπὸ μιάν ἄλλη λογοκρισία, αὐτολογοκρισία ρωμαϊκὴ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὴν ὀνομάτῃ, κάμποσο παράξενη κι ἀνεξήγητη. Ἡ εἰκόνα τοῦ Σουρῆ, ζωγραφισμένη ἀπὸ τὸν Ψυχᾶρη, μού φαίνεται πάλι σὴν ἀτέλειωτη. Σὰ νὰ μὴν ἤθελε, νὰ μὴν ἤξερε, νὰ μὴν μπορούσε, νὰ μὴ τὸν σύμφερε νὰ τᾶ πῆ ὅλα, ὁ κριτικὸς μᾶς εἶπε μόνο τὰ μισά: Τὰ τροπία, τὰ ἐλαττώματα, τὰ ψεγάδια, τὶς ἀτέλειες καὶ τὶς ἀδυναμίες. Τὰ περισσότερα εἶναι τωστά, γλήθινά, δίκαια, ὅλα στοχαστικὰ καὶ λεπτοπαρατηρημένα, — μ' αὐτὰ μονάχα τους δὲν κάνουν ἕνα Σουρῆ. Ὁ Σουρῆς ἔχει κι ἄλλα, πολὺ πιὸ σπουδαία, πολὺ πιὸ χαρακτηριστικὰ, πού ἀπὸ τὴν εἰκόνα του δὲν πρέπει νὰ λείπουν, σὰ θέλουμε εἰκόνα ὀλάκαιρη κι ἀληθινή. Εἰκόνα πού νὰ τοῦ μοιάζῃ. Εἰκόνα πού νὰ τὴ βλέπουμε κι ἀμέσως νὰ λέμε: Αὐτὸς εἶναι! ὅλος κ' ὅλος.

Μάλιστα. Κ' ἐγὼ τὸ παραδέχομαι πῶς ἐκεῖνος πού σκύβει στὸ πολύτομον ἔργο τοῦ Σουρῆ, — στοὺς εἰκοσι τόμους τοῦ «Ρωμηοῦ» καὶ τοὺς ἐφτά τῶν «Ποιημάτων», — μπόρει νὰ πελαγῶσῃ μέσα στὴν ἀ-

πέραντη πεζολογία. Φτάνει μόνο νὰ διαβάξῃ καὶ τὸ Σουρῆ μὲ τὸν ἴδιον τρόπο πού θὰ διαβάξῃ τὸν Παλαμά, τὸν Πορφύρα, τὸν Γρυπάρη καὶ τὸν Μελακᾶτη Κ' ἐγὼ τὸ παραδέχομαι πῶς ὁ Σουρῆς φαίνεται κυριευμένος ἀπὸ τὴν ψυχῶση τῆς ζάπλουτης ρίμας, καὶ μάλιστα πολλὰ φορὲς φοβήθηκα, — ὑπερθεματίζω κι ἀναθεματίζω, — πῶς ἄνθρωπος πού μπόρει κί γράφει παιζώντας στίχους, σὴν αὐτοὺς πού ἐγράψῃ κάποια πρωτοχρονιά γιὰ νὰ μοιράσῃ τοὺς μπουναμάδες του:

Στοὺς Ρωμηοὺς τοὺς βόσκου-
Πάντα χρόνους ἀκριβοῦς
Καὶ στοὺς ξένους τοὺς γκαβοῦς
Κι' μεγάλους παλαβοῦς
Ἐνα κόκκινο βολβοῦς

πᾶσχει ἀπὸ ἀγιάτρετο νελλίσιθι οἰμεις καὶ καταντᾶ ἀνέκκινος νὰ σκεφθῆ, νὰ ἰδῆ καὶ νὰ κάμῃ τίποτα παραπάνω ἀπὸ ἤχους ἀδειανούς. Κ' ἐγὼ τὸ παραδέχομαι πῶς ὁ Σουρῆς, χωρὶς κανόνα, χωρὶς μέτρο, χωρὶς συνείδηση, ἀνακατεύει καὶ τὶς δυὸ γλώσσες, καὶ δὲν κάνει ἄλλο παρὰ νὰ ρεζιλεύῃ καὶ τὴ μιά καὶ τὴν ἄλλη, πού νὰ μὴ μπόρῃ πιά νὰ δώσῃ σοβαρὸν ἐπιχειρήμα οὔτε στὸ Βλάχο, οὔτε στὸν Ψυχᾶρη, οὔτε κᾶν ἰσὸτὸ Νιρβᾶνα «πού γράφει γιὰ τὴ λήφτερη μιχτή». Κ' ἐγὼ τὸ παραδέχομαι: πῶς

Η ΕΘΝΙΚΗ ΩΣΣΑ

Ὁμιλία ποῦ ἔγινε στὴν Ἑταιρία «Ἡ Ἐθνικὴ γλῶσσα» στίς 23 τοῦ Γεννάριου τοῦ 1905, ἀπὸ τὸν κ. ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ.

Καθὼς γνωρίζετε, τὸ Καταστατικὸ τῆς Ἑταιρίας μας καθιερώνει, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, καὶ τὴν ὁμιλία. Σ' ἐμένα ἔπεσε ὁ κλῆρος καὶ ἡ τιμὴ πρῶτος νὰ μιλήσω ἐδῶ, καθὼς εἶμαι κι ἀπὸ τοὺς πρῶτους ἐδῶ πέρα στὰ χρόνια καὶ μπορεῖ καὶ στὸ σέβας πρὸς τὴν ἐθνικὴν μας γλῶσσα.

Σὰς φέρνω σήμερα ὅ,τι μπόρεσα. Δηλαδή τίποτε ποῦ καλὰ καλὰ θῆξιζε νὰ τὰκούσετε, γιὰ λίγο ἢ γιὰ πολὺ, ἐπιτηδες ἐδῶ φερμένοι. Θέλω μόνον νὰ σὰς ξαναθυμίσω καὶ νὰ σὰς κάμω νὰ ξαναστοχαστῆτε πράγματα ποῦ ὅλοι μας συχνὰ πυκνὰ τὰ θυμούμαστε καὶ τὰ στοχαζόμαστε. Χαίρεται πολλὲς φορές κανεὶς καὶ μόνος νὰ ἀκούῃ γιὰ κείνα ποῦ αἰσθάνεται καὶ ποῦ ἀγαπᾷ. Ἐλπίζω πὼς θὰ δώσω ἀφορμὴ καὶ σ' ἄλλους ὁπαδοὺς νὰ μιλήσουν οὐσιαστικώτερα καὶ καλῆτερά μου. Μόλις πὸ στοχάστηκα τὸ θέμα καὶ τὸ ξεδίπλωσα στὸ νῦν μου, κάθησα καὶ τὴν γράψα, γιὰ νὰ τὸ κρατήσω, καὶ νὰ σὰς τὸ δώσω σωστότερα ἀπὸ σεβασμὸ καὶ πρὸς ἐσὰς καὶ πρὸς τὸ λόγο. Γιατὶ πρέπει κανεὶς νὰ φαίνεται, ὅσο μπορεῖ, ὅ,τι καὶ πραγματικὰ εἶναι. Ἐγὼ μιλῶ γράφοντας. Δὲν ἔχω τὴν εὐκολία τῆς ρητορικῆς. Εἶναι ἀλήθεια πὼς θὰ εἴτανε ζωντανότερος γιὰ τὴν περίστασι ἕνας λόγος μιλημένος μόνον. Ἀλλὰ καθὼς ὁ λόγος ποῦ γράφουμε πρέπει νὰ παίρνῃ ἀπὸ τὸ ἀπροετοίμαστο κι ἀπὸ τὸν ἐλεύθερο ἀέρα τοῦ λόγου ποῦ μιλάμε, ὅμοια κι ὁ λόγος ποῦ μιλάμε πρέπει νὰ φροντίζῃ πὼς νὰ παίρνῃ ἀπὸ τὸ ἀρμονικὸν συγκρίσιμα τοῦ λόγου ποῦ γράφουμε. Ἐπὶ τέλος πῆστε πὼς ἐρχομαι νὰ σὰς διαβάσω τὸ γράμμα καὶ κάποιου ξενιτεμένου φίλου.

* *

Ἐδῶ καὶ δύο χρόνια ἡ περίφημος Ἑλληνιστὴς καὶ Βυζαντινολόγος καθηγητὴς Κρουμπάχερ ρωτημένος ἀπὸ τὴν σύνταξιν τῆς Revue des Etudes Grecques (*) (τὸ περιοδικὸ τῆς ἀκουσμένης Ἑταιρίας ποῦ

(1) Revue des Etudes grecques Mai — juin 1903. Κοντὰ στὸν λόγο τοῦ Κρουμπάχερ γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα βρίσκεται στὸ ἴδιο φυλλάδιον κι ὁ λόγος τοῦ καθηγητῆ κ. Χατζιδάκι, ὅμοια ρωτημένου ἀπὸ τὴν σύνταξιν τῆς Revue.

μοιάζει πολλὰς φορές μὲ καθρέφτη, καὶ πὼς ὁ καθρέφτης, κι ὁ καθαρώτερος κι ὁ πιστότερος, δὲν ἔχει παρὰ τὴν ἀξία τῶν καθρεφτισμένων. Κ' ἐγὼ τὸ παραδέχομαι, πὼς μόνον ἔς ἀποσπάσματα τοῦ Σουρῆ, κάπου-κάπου, μπορεῖ κανεὶς νὰ παντήσῃ τὴν ποίησιν παρόμοια ποῦ τὴν κλειοῦν οἱ περίτεχνοι στίχοι ἄλλων, λιγώτερο κοσμογάπητων μὰ περισσότερο ἀριστοκρατικῶν ποιητῶν. Κ' ἐγὼ τέλος πάντων τὸ παραδέχομαι πὼς δὲ διαβάξεται ὁ Σουρῆς παρὰ ὁ «Ρωμῆος» καί, — ὑπερθεματίζω πάλι κι ἀναθεματίζω, — πολὺ ορθοῦμαι μὲν ἔλθῃ γρήγορα καιρὸς, ποῦ νὰ μὴ διαβάξεται ἀπὸ τὰ πλήθη οὔτε ὁ «Ρωμῆος».

Δὲν ἔχω καμμιά δυσκολία. Τέτοιο καὶ χειρότερο φαίνεται τὸ ἔργο τοῦ Σουρῆ ἔς ἐκείνους ποῦ σκόβουν ἐπάνω του, κλεβάνοι στὰ πορὰ γραφεῖα τους, χωρὶς ὀρίζοντες ἄλλους ἀπὸ τοὺς τεχνικούς, καὶ ποῦ τὸ κοιτάζουν ἀπὸ κοντὰ, ἀπὸ πολὺ κοντὰ, καὶ τὸ φιλολογοῦν, καὶ τὸ ξεψαχνίζουν, ὀπλισμένοι μόνον μὲ τὸ μικροσκόπιο... Μὰ μοῦ φαίνεται πὼς ὑπάρχει κι ἄλλος τρόπος γιὰ νὰ ἐκτιμήσῃ κανεὶς ἕνα ἔργο. Ἀμα κοιτάξῃς ἀπὸ κοντὰ μιὰ ζωγραφία καὶ δὲ σφύρει, πρὶν τὴν καταδικάσῃς, ἀν εἶσαι δίκαιος, ἀν γυρῆς ἀληθινὰ τὴν ἀλήθειαν, γιὰ τραβήξου λίγα βήματα πίσω, γιὰ κοιτάξῃς τὴν καὶ ἀπὸ μα-

ἐργάζεται στὸ Παρίσι ἀπὸ τὸ 1867 γιὰ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα) ἀποκρίθηκε στέλνοντας πρὸς τὴν Revue τὸ σοφὸ τοῦ ὑπόμνημα γιὰ τὸ «Πρόβλημα— καθὼς τὸ τιτλοφορεῖ— τῆς νέας ἐλληνικῆς γλώσσας». Στὸ ὑπόμνημα τοῦτο ποῦ δὲν εἶναι, καθὼς φαίνεται, παρὰ ἕνα σύντομο ξανάδομα τῆς πολύχροτης μελέτης του γιὰ τὴν γλῶσσα μας ποῦ διάβασε στὴν Ἀκαδημίᾳ τοῦ Μονάχου), βρίσκουμε σημειωμένα καὶ τὰκόλουθα: «Ἡ ἀληθινὴ Renaissance, τὸ ἀληθινὸ ξανάνθισμα τῆς Ἰταλίας καί, σὲ κάποια ὠρισμένα σημεία, καὶ ὅλων τῶν ἄλλων νεολατικῶν ἐθνῶν, δὲν εἶναι, ἀν τὸ καλοζετᾶσῃς, ἡ μεγάλη ἐκείνη ἀλλαγὴ ποῦ γνωρίζουμε καθ'αυτὸ μὲ τὸνομα Renaissance, Ἀναγέννησις, καὶ ποῦ εἶναι τὸ ξαναγύρισμα πρὸς τὸν κλασσικισμὸν καὶ πρὸς τὰ εἰδωλολατρικὰ ἰδανικὰ τῶν ἀρχαίων. Μεγαλοπρεπέστερο ἀπὸ τὸ ξανάνθισμα τοῦτο ἔλαμψε στὴν Ἱστορίαν, καὶ γερώτερο καὶ μὲ καρπούς ποῦ βᾶσταζαν περισσότερο, φανερώθηκε τὸ ἄλλο ἐκείνο ξανάνθισμα ποῦ ἄρχισε ἀπὸ τὸ 13ο αἰῶνα μὲ τὸ δυνάμωμα καὶ μὲ τὸ πλούσιο ζετύλιγμα τῆς ἐθνικῆς γλώσσας τοῦ καθενὸς ἀπὸ τὰ νεολατικὰ ἔθνη». Οἱ Ἕλληνες, ἀκολουθώντας τὸ λόγο του συμπραίνει ὁ Κρουμπάχερ, στέκονται ἀκόμα (ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν τῆς γλώσσας ποῦ γράφουν, ἐνοεῖται) στὴν ἐποχὴ ποῦ εἴτανε τὰ νεολατικὰ ἔθνη ἐδῶ καὶ ὀχτὼ αἰῶνες προηγήτερα. Τὰ ἔθνη ποῦ κρατῶν ἀκόμα δεμένη μὲ τὸ σχολαστικὸν ἀρχαϊσμὸν τῆς γλώσσας τοὺς εἶναι οἱ Ἀραβες στὴν Αἴγυπτον, οἱ Ἀρμένιοι τῆς Ἀνατολῆς, οἱ Τούρκοι, οἱ Συριοὶ καὶ κάποιες φυλὲς Ἰνδιάνικες. Ἐκεῖ ποῦ σήμερα στὴν Εὐρώπῃ οἱ προχωρημένοι στὸν πολιτικὸν φράγκικοι κάθε λογῆς λαοί, καὶ ὕστερα καὶ οἱ Σλάβοι, πρῶτα οἱ Ρουῦσοι ποῦ δὲ θὰ μπορούσαν ἔτσι λαμπρῶ καὶ παγκόσμιως φήμη λογοτεχνία νὰ ἀποκτήσουν, ἀνίσως πρῶτα δὲ σύντριβαν τὰ σίδηρα τῆς ἀρχαίας νεκρωμένης γλώσσας, κι αὐτοὶ οἱ Σέρβοι, στέκουν σὲ ψηλότερον σκαλοπάτι στὸ νόημα τῆς γλωσσικῆς ἀλήθειας.

Τὴν τραχεῖα καὶ κάπως ὄχι πολὺ μελετητικὴν γιὰ μὲς σύγκρισιν τοῦ σοφοῦ Γερμανοῦ, ποῦ ὅμως ἀληθινὰ μὲς ἀγαπᾷ, καί, τὸ σημαντικώτερον, καλὰ μὲς ξέρεῖ, ἀξίζει νὰ τὴν προσεῖδουμε πρὸ πολὺ ἀπὸ τὰ ὄχι καὶ τόσο καλοστοχασμένα ἐγκώμια ποῦ μὲς πλέκουν συχνὰ πυκνὰ διάφοροι φιλέλληνες. Τέτοια σύγκρισιν δὲν πρέπει νὰ μὲς ξαφνίσῃ· αὐτὴ ἡ νεοσύστατη Ἑταιρία μας εἶναι ἀπόδειξις πὼς ὅμοια μὲς ἀνησυχεῖ κ' ἐμὰς καὶ μὲς στενοχωρεῖ ἡ τωρινὴ μας γλωσσικὴ κατάσταση. Μήτε πρέπει νὰ μὲς λυπήσῃ

κρυὰ... ἀπὸ μακρύτερα... Μπορεῖ νὰ σοῦ φανῇ ἔξαφν' ἀλλοιωτικὴ!

Δὲ θὰ ξεχάσω τί πῆγα νὰ πᾶθω μιὰ φορὰ, στὴ φτωχὴν μας Ἐκθεσιν, στὸ Ζάππειον. Κοντοθώρης καθὼς εἶμαι, τριγύριζα, μὲ τὰ μούτρα κολλημένα σχεδὸν στίς εἰκόνες. Κ' ἔξαφνα θάμπωσε τὰ μάτια μου κατὰ φριχτὸν καὶ ἀπαίσιον, σὲ μιὰ πλέτα κορινθωμένη καὶ πλημμυρισμένη ἀκατάστατα, τρελλὰ, ἀπὸ τὰ πρὸ κτυπητὰ καὶ πρόστυχα χρώματα.

— Τ' εἶναι τοῦτο! φώναξα χωρὶς νὰ βέλω.

Μ' ἔκουσεν ἕνας κύριος, εὐγενικός καὶ σπλαγχνικός, ἀπὸ πίσω μου, μ' ἔπιασε σιγὰ-σιγὰ ἀπὸ τοὺς ὤμους καὶ μὲ τραβῆξε λίγα βήματα μακρύτερα.

— Ἀπὸ δῶ νὰ ἰδῆτε! μοῦ εἶπε.

Θαῦμα! Ἡ πλέτα ἔγινε μονομιὰς εἰκόνα. Καὶ τί εἰκόνα! Πανεύμορφη τοποθεσία, μὲ τὰ ζωντανότερα, ἀληθινώτερα ἑλληνικὰ χρώματα ποῦ εἶδα ποτέ μου! Ἄ! τί ἦταν ἐκεῖνο τὸ ἀόρατον καταπράσινο χορτάρι, ποῦ ρύτρωνεν ἀνάμεσα στίς κοκκινωπὲς ἡλιοφώτιστες πέτρες! Τὼ βλεπα, καὶ μοῦ φαινότανε πὼς τ' ἀεράκι, ποῦ τῶκανε νάργουσαλένῃ καὶ νὰ κυματίζῃ, γλυκοφουσοῦσε καὶ στὸ πρόσωπό μου... Ἔ, φθάνει νὰ πῶ πὼς ἦταν ἔργο τοῦ Φωκᾶ, τοῦ μοναδικοῦ Φωκᾶ, τοῦ πρώτου ποῦ ζωγράφισεν τὴν

τέτοια σύγκρισιν. Γιατὶ δὲν εἶναι καὶ σὲ ὅλα τῆς ὀλότελα ταιριαστὴ. Βίβαια ἡ ἐποχὴ μας πολὺ θὰ μοιάζῃ μὲ τὴν ἐποχὴ ποῦ βρίσκονταν τὰ νεολατικὰ φύλα τὸ 12ο αἰῶνα, πρὶν λαβῶν τέλει συνείδησιν τῆς γλωσσικῆς ἀλήθειας, καὶ ποῦ τᾶσενε δεμένα πίσω ἀπὸ τὸ ἄρμα τῆς ἡ Λατινικῆς ἀδιάφορο ἀν εἴταν ἡ κλασσικὴ, μὰ νεκρὴ λατινικὴ τοῦ Κικέρωνα, ἢ ἡ ζωντανότερη λατινικὴ τοῦ μεσαιῶνα, ποῦ, καθὼς φαίνεται, θὰ εἶχε μεγάλη ἀναλογία μὲ τὴ δικὴν μας τὴν καθαρῆν. Ἀνάμεσα στὰ σημεία ποῦ κάνουνε νὰ μοιάζῃ ἡ ἐποχὴ μας μὲ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ὑπάρχουν καὶ σημάδια ποῦ τὴν κανουν ἀκριετὰ νὰ διαφέρῃ. Ὅσοι τώρα μάχονται στὴν πατρίδα μας γιὰ τὸ γλωσσικὸ ξανάνθισμα, ἀγάγια, ἀγάγια καὶ δύσκολα, μὰ ὀλοένα πληθαίνοντας, ἔχουνε μιὰ καθαρὴ συνείδησιν τοῦ τί θέλουν· καὶ οἱ πρὸ ἀνδρείοι μπορεῖ νὰ γνωρίζουνε γιὰ τὴν γλῶσσα φωτεινότερα πράγματα ποῦ δὲν τὰ γινώσκον καὶ οἱ κορυφαῖοι τῆς γλωσσικῆς ἀναγέννησης ἐδῶ καὶ ὀχτὼ αἰῶνες πίσω μὲσα στοὺς ξένους λαοὺς. Γιατὶ ὅσο κι ἂν πίσω μένουμε οἱ Ἕλληνες στὸ φωτισμένο μεταχειρίσιμα τῆς γλώσσας μας, ζοῦμε ὅμως στὸν εἰκοστὸ αἰῶνα. Κι ὁ αἰῶνας ποῦ μὲς πέρασε (ὁ αἰῶνας τοῦ Γκαίτε, τοῦ Comte, τοῦ Δαρβίνου), ὅσο κι ἂν ἐστάθηκε μεγάλος σὲ πολλὰ καὶ σὲ λογῆς ἀντικείμενα, εἰναι περισσότερο κι ἀπάνου ἀπ' ὅλα ὁ αἰῶνας τῆς Ἐπιστήμης τῆς δυνάμεις ἐκείνης ποῦ ζητᾷ, ποῦ ψάχνει, ποῦ φιλολογεῖ, ποῦ ξεδουλεῖ, ποῦ ἀπλουστεύει, ποῦ πιάνει, ποῦ γνωρίζει καὶ ποῦ πλέκει στενὴ γνωριμὴ μὲ τὰ πράγματα.

Ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη, ἡ ἐπιστήμη τοῦ Μάξ Μύλλερ καὶ τοῦ Οὐίτνεϋ, εἶναι μιὰ νέα ἐπιστήμη, ποῦ τὸν περασμένο αἰῶνα μάλιστα ἀνθίσει, μὰ γιὰ νὰ θαυματουρήσῃ. Κάτου ἀπὸ τὸ φῶς ποῦ μὲς ἐρχεται ἀμέσως ἢ μὲ λογῆς λογῆς πλάγιους τρόπους ἀπὸ μιὰ τέτοια δυνάμη θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πῇ πὼς καὶ σ' ἐμὰς ἀνάμεσα κι ὁ πιο κοντὸς φιλικὸν γνώστης ποῦ τὰ μὲς νὰ μελετᾷ τὰ γλωσσικὰ ζήτηματα, κι ὁ πρὸ ἀπλῆς ποιητὴς ποῦ γράφει τοὺς στίχους του στὴ δημοτικὴν κατέχων τὴν τῆς ἐθνικῆς τῆς γλώσσας μιὰ ἰδέαν καθαρῶτερον καὶ ἀπὸ τὴν ἰδέαν ποῦ εἴχανε, σὲ νὰ πῶμε, στὴν Ἰταλίαν γιὰ τὴν ἐθνικὴν τῆς γλώσσας καὶ ἐκείνοι ἀκόμα ποῦ ὑπέρχον τὴν πρωτοεργασίαν. Ὁ Ἄντης δηλονότι ὁ Πετράρχης, ὁ Βουκάκιος. Μὰς λένε πὼς ὁ Ἄντης λογαριάζε γιὰ τὴν ἰδέαν του περισσότερο στὰ λατινικὰ γραμμένα ἔργα τοῦ Πετράρχη τὴν ἄθνησιν του τὴν βάζει στὴν «Ἀφρικήν», στὸ λατι-

ἐλληνικὴν φῶσιν, τοῦ Καρκαβίτου τῆς ζωγραφικῆς μας!

Μι' ἄλλη φορὰ, στὴ Ζάκυνθον, στὴν πλάτιν τοῦ κόντε-Ρώμα, κοίταξα— πάλι ἀπὸ κοντὰ, — μιὰν εἰκόνα. Παρουσίαζε τὸ κεφάλιν μιᾶς γυναικὸς μὲ τὴν σκουφέταν τῆς. Καλλιότατον ζωγραφικὸν, ἐκρηκτικὸν πρόσωπον, μὰ ὄχι μὲγάλαν πλάγην. Δὲν ἤρουν καὶ τόσο ἐνθουσιαστικῶς, — ὅταν ὁ κλέος μου φίλος, ὁ μακαρίτης Ἰζωρτζάκης Ρώμας, μοῦ εἶπε: «μὰ δὲ βλέπεις τίποτε... θέλει πρὸ κοντὰ» καὶ σύγκρισα μούδαλε στὸ χέρι ἕνα φακὸν

Ἐξαφνα, ἡ γυνὴ μὲγάλωσε στὸ φυσικὸν καὶ ζωντανέψα. Τί ἀριστοτέχνημα! Ἐβλεπε τὴν κάθε φλεβίτταν, τὸν κάθε πόρον τοῦ μαιουκοῦ πετοῦ, τὴν κάθε ζωγραφικὴν, τὴν κάθε τριχίτταν, ἀκόμα καὶ τὸ χνούδι. Δὲν ἦταν πιά χρώμα σὲ πανί. Ἦταν κρέας ἀληθινόν. Καὶ στὰ μάτια ποῦ μὲ κοιτάζαν ὀλοζώνταν, ἔβλεπα νὰ τρεμοδύνῃ τὸ φῶς μὲς ψυχῆς γλυκειᾶς, πολυθεσπισμένης, μὰ γεμάτης ἀγάπης καὶ καλοσύνης...

Καὶ στὴν τέχνην τοῦ λόγου, εἶναι ἔργα ποῦ μοιάζουν μὲ τὸν πίνακα ἐκείνον τοῦ Φωκᾶ εἶναι ἄλλα ποῦ μοιάζουν μὲ τὴν μικρογραφίαν τοῦ κόντε-

νικό έπος του και στις λατινικά γραμμένες επιστολές του. Το Βοκκάκινο θα τότε ξάφνιζε όποιος θα του έλεγε πως το όνομά του θα ζούσε από τις ιστορίες του «Δεκαήμερου» κι όχι από τα σπουδαία λατινικά του συγγράμματα*).

Τέτοια τυφλή πίστη προς τή σπουδαιότητα και προς τή ζωή τής αρχαϊκής γλώσσας δεν την έχει σήμερα σ' έμας εδώ κανένας δημοτικιστής, μήτε οι άλλοι, σαν έμας, στρατιώτες τής ιδέας, πολύ περισσότερο όσοι στέκονται στην πρώτη γραμμή. Και τούτο όμως αυτό το χρωστάμε στη μεγάλη θεωρητική εργασία για τή γλώσσα, στο επιστημονικό ψάξιμο και στο σκάψιμο που έγινε άπάνω στο ζήτημα τούτο, παράπλευρα με τή δημιουργική προσπάθεια για τή ανάπτυξη τής γλώσσας μας και στο λόγο που γράφουμε, από λογοτέχνες μαζί κ' επιστήμονες. Όλων ή εργασία—άκρμη και ή απλή έδωλη άγχατη προς τήν ιδέα—άξίζει και θα λογαριαστώ. Και για τούτο ο Κρουμπάχερ, όνομάζοντας τον άγωνα που έρχισε από τον Ψυχάρη για τή γλωσσική αναγέννηση «άλληθινά λυτρωτικό», τόσο τιμητικά μίλησε για όλους άξεχώριστα, που δουλεύουνε καθέννας όπως και όσο μπορεί και ξέρει, για τή ξαναχτίσιμο του γλωσσικού πλάτυ, και για αυτό τους κήρυξε όλους άξεχώριστα άξιους τής εθνικής εγνωμοσύνης. Όπως και άλλοι μιλήσανε, μιλώντας και ο Κρουμπάχερ στο ύπόμνημα τούτο για τή γλωσσολογική έργο του Δάντη στην Ιταλία και του Λούθηρου στη Γερμανία, σωστά παραστάινει πως λίγο λίγο ξεδιπλώνονταν και στερεώνονταν αυτό με μεγάλη εργασία, χρόνια προτού φανούν οι δύο τους, και χρόνια άφου φανήκανε. Κ' έξακολουθεί : «Δέν πρέπει να περιμένουμε να πηδήση ο νεοέλληνας γλωσσικός Λούθηρος σαν τήν 'Αθηνά από τή κεφαλή του Διός.» Αν τά στοιχεία που χρειάζονται για να μορφωθή τέτοιος άνθρωπος κοιμούνται στα βαθιά τής ανθρώπινης ύλης που κάνει τον τωρινό Έλληνισμό, τά στοιχεία αυτά θάναθοβολήσουνε και θα καρποφορήσουν τόσο εύκολότερα όσο από προτήτερα καλλιεργήθη ή ύλη αυτή με τούς κόπους και με τήν άυταπαρνηση τής φτωχής άργατικής. Γι' αυτό καλά θα είταν, όλοι εκείνοι που μέσα στο νου τους μόρφωσαν τήν πεπαιθηση πως χρειάζεται να ξαναχρυσιστώ ή ελληνική γλώσσα που γράφουμε να δουλέψουν όμοια και στην πράξη για τή ξαναχρυσισμα αυτό τής γλώσσας όπως ο καθέννας μπορεί, είτε γράφοντας με-

λέτες άπάνω στη γλώσσα, είτε βοηθώντας τά έργα να τής δημοτικής γλώσσας, είτε κάνοντας για τή γλώσσα «une propagande verbale» προφορική προπαγάνδα. Κάθε όβολός που φέρνεται για τήν ιδέα τούτη μπορεί να δώση άργότερα πλούσια κέρδη στο έθνος.» 'Απάνω στη φροντίδ' αυτή, αν ήρθε, και ή όχι, και πότε και πως θάρθη ο μεσσίας αυτός Δάντης κι ο προφήτης αυτός Λούθηρος; φροντίδα που από τή μια μεριά είναι μια φροντίδα του κάκου και περιττή, κι από τήν άλλη τή μεριά δίνει άφορμή σε άξιοσπούδαστους στοχασμούς, θα μπορούσε κανείς να παρατηρήση μερικά πράγματα: μα δέν είναι σήμερα περίσταση, μήτε κ' έχουμε καιρό στα χέρια μας για τούτο. (1) 'Εκείνο που σήμερα μας γνοιάζει να τή στοχαστούμε άμέσως είναι οι τρόποι που μας βάζει στο νου ο Κρουμπάχερ για τή δουλειά τής γλωσσικής ιδέας. 'Ιδού ότι έναν από τούς τρόπους τής δουλειάς αυτής, τον άπλούστερο, μα και τον όχι λιγώτερο σημαντικό, έρχεται ίσα ίσα για να βάλη σ' ενέργεια, πρώτ' άπ' όλα, ή 'Εταιρία μας' ή όπως θάθελα πιο εγκάρδια να τήν ονομάζαμε, ή Συντροφιά μας. 'Η Συντροφιά μας φέρνει τή ζήτημα σε τόπο άδούλευτο ακόμα και παρθένο κι όσο κι αν είναι νεογέννητη και σε πολλά πρωταρχικά ακόμα, και μόνο ο πλατύς δρόμος κι ο βαθύς που ξανοίγει μπροστά της άνοιχτός, μπορεί να τής ζυπήση κάποιο άνατρίχιασμα έρμής και να ουστήξει με τή δύναμη πνοή στα πόδια της για τά μεγάλα τά τρεξίματα. Μια έταιρία σαν τή δική μας έχει πολλά να κάμη κι άπ' όσα λέει κι άπ' όσα δέν λέει τή καταστατικό μας φτάνει να θέλη να δουλέψη. Όμως από τούς τρεις τρόπους που μας άπλώνει μπροστά μας ο Κρουμπάχερ, τον ένα, τή γράψιμο γλωσσικών μελετών, μπορεί βέβαια να τον κυνηγήση κι αυτόν ή Συντροφιά μας: μα δέν είναι τούτο κύριος κι άποκλειστικός σκοπός της και χωρίς συνταρισμούς, ή ελεύτερη βουλή του άτόμου τή ζέρουμε πως δουλέψη και πως δουλεύει κάρπιμα όλοένα μελετώντας τή γλώσσα και διαλαλώντας τή δική της. 'Ο δεύτερος τρόπος, ή βοήθεια προς τά έργα τής δημοτικής γλώσσας, προς τή βιβλία, προς τήν έφημερίδα, προς όλες τις μορφές που νύνεται ο λόγος τής γλωσσικής άλήθειας, είναι πολύ περισσότερο έν' από τά καθαυτό χρέη τής συντροφιάς μας. Ποιός δέν βλέπει πως (έξω από τρία τέσσερα λαμπρά στο είδος τους έργα που τά χρωστάμε

κι αυτά σε όπαδούς τής 'Εταιρίας) σχεδόν όλότελα μας λείπει τή σωστό για τήν άνατροφή του λαού βιβλίο, τή λαϊκό βιβλίο, και στην ουσία και στην μορφή, που άκοπα να καταλαβαίνη τή γλώσσα του κι ο πιο γραμματισμένος νους κ' εκείνος που να συλλαβίση μόνο ξέρι; Μα για να λάβη σάρκα ή συστηματική έκδοση τέτοιων βιβλίων, χρειάζεται πρώτα και με καιρό και με κόπο να συλλάβη και να στερεώση μια 'Εταιρία κάποια ήθική και κάποια υλική μαζί δύναμη. 'Επειτα και τή βιβλίο, κι ακόμα εύκολότερα, ή έφημερίδα, μπορεί να τραβήξουν αρκετά καλά τή δρόμο τους και χωρίς τήν 'Εταιρία. Όμως κανείς δέν θα μπορούσε να μήν παραδεχτώ πως ο τρίτος τρόπος τής εργασίας για τής εθνικής γλώσσας τήν προκοπή, ο προσηλυτισμός με τον προφορικό λόγο, δέν είναι ένας από τούς πρώτους προορισμούς τής 'Εταιρίας μας, δέν είναι τή πρόγραμμα που τής φωνάζει πως από κείνη στέκεται πρό παντός να τή δώση σάρκα, δέν είναι σκοπός άνάμεσα στους πιο γενναίους και πιο σπουδαίους, ξεχωριστά σπουδαίους και γενναίους. Τή δασκάλεια για τή μεγάλη γλωσσική ιδέα, τή φωτεινό δείξιμο και τή άνώψωμα μιας εθνοσωστρας άλήθειας, πολύτροπα σκοτιδιασμένης και καταφρονεμένης, ή 'Εταιρία μας τή άπαιτεί και τή προσμένει από τούς όπαδούς της όλους: όχι κανένα δασκάλεια σοφό ακαδημαϊκό, όχι κανένα κατήχηση δογματική από άμβωνος, όχι δημηγορίες ρητόρων από βήματα συλλαλητηρίων: μπορεί, δέν λέω, στην άνάγκη να βοηθήσει χρήσιμα κι αυτά τά μέσα: μα έγω έννοώ εδώ τά δασκαλέματα εκείνα τά τόσο παρύτερα και τόσο ήσυχα, όσο και ουσιαστικά και άποτελεσματικά, σαν τά ποτιστικά νερά που κάνουνε τή δουλειά τους άθώρητα. 'Εννοώ τήν προσηλυτισμό (δηλαδή τήν ενέργεια για τήν αναγνώριση μιας άπολυτρωτικής άλήθειας) στην καθημερινή ζωή, με τή συνηθισμένη κουθέντα, μέσα σε κάθε είδος όμιλίας, σοβαρής ή περιχαρής, σε κάθε τόπο, σε κάθε περίσταση: από τού καφενείου τήν άτμοσφαιρα ως τή σάλα τήν άρχοντική: τή φώτισμα του πλησίον, είτε πατέρα, είτε γυναίκα, είτε παιδί, είτε φίλος, είτε συγγενής, είτε ξένος, στήν αγοράς τή βούισμα, στού πανηγυριού τή χαρά, στού σπιτιού τή σκέπη. Τήν εργασία εκείνη που τότε μόνο δείχνει όλη της τή δύναμη και φτάνει σε άποτελεσμα γοργότερα κάθε που γίνεται από συντροφιάς και κάθε που κρίνει εδώ κ' εκεί τάχνάρια της βαθιά μέσα σε συντροφικούς κύκλους. «Μά τίποτε δέν ύπάρχει (ταϊριάζει εδώ να θυμηθούμε τά λόγια του

(1) I. Texte. Etudes de litterature europeenne 1898. Πολυλά «Η φιλολογική μας γλώσσα» 1902.

(1) Κ. Παλαμά. «Γράμματα» 1904. Στην πρόλογο.

Ρόμα. Πήρε τή μικροσκοπία για να θαυμάση τά σονέττα του Γρυπάρη: μ' άποτραβήξου λίγα βήματα, ξεμάκρυνε, για να καταλάβης τή έργο του Σουρή. 'Εδώ είναι όγκος, γίγαντας, βουνό!

'Αμα σταθής στη θέση που πρέπει, τότε, κάθε παρατήρηση που κάμεις, κάθε συμπέρασμα που βγάλεις σκυφτός, θα ιδής πως όρθιος και μακρυσμένος θα τή ξεχάσης. Κι άλλα πράγματα θα παρατηρήσης, και θα βγάλης άλλα συμπεράσματα, διαφορετικά.

Και ίσα-ίσα αυτό είναι τή μόνο που δέν εκάμεν ο Ψυχάρης. Για να κρίνη τή Σουρή, έσκυψε πολύ. 'Ετσι είδε στο στιχο του άνεμελιά δημοσιογραφική, ρίμες πλούσιες κι άνώρητες, γλωσσικό άνακάτωμα, πρόστυχο γέλιο, δουλικό καθρέφτισμα του όχλου, και κάπου-κάπου καμιά ποιητική εικόνα, χαμένη στον ωκεανό τής πεζής φλυαρίας.

Να πώ τήν άλήθεια, μου φαίνεται ακόμα πως ο Ψυχάρης δέν είχε μπροστά του κι όλακερο τή έργο του Σουρή. Από τή «Ρωμική» λόγου χάρη, δέν θα ξέρη παρά λίγα σκόρπια φύλλα. Και δυστυχώς για τόν Ψυχάρη, περισσότερο από κάθε μετάρραση του 'Αριστοφάνη και άπό κάθε Φασουλή Φιλόσοφο, τή Σουρή μας τόν δείχνει ο «Ρωμικός». 'Από τούς είκους τόμους του, έγω που μιλω, πρέπει να διάβασα τουλάχιστο τούς δεκαπέντε, φύλλο με φύλλο,

άπό Σάββατο σε Σάββατο. 'Αν διαβήκα μόνο τά χωριστά τυπωμένα «Ιοιήματα», δέν θα μπορούσε να πώ πως ξέρω Σουρή. Μα και τή σόνα του 'Ιωμικού δάλαιρο να τή είχαν ή Ψυχάρης, μου φαίνεται πώ, δύσκολα θα κατόρθωνε να τή διαβάση, και πάλι λίγα θα του έλεγε τέτοιο διάβασμα. Μικρυσμένος από τή ζωή μας, κλεισμένος στο γραφείο του, με τή τσιμπιδι του και με τή φακί του, δέν θα μπορούσε πάλι να ιδή, παρά γλωσσικών ανακάτωμα και δημοσιογραφικήν άνεμελιά. Θα τού ξέφευγε τή κυριώτερο: Τό πνεύμα. Για να ιδούμε!

'Οποιος καλοδιάβασε κι όρθοκόιταξε τή έργο του Σουρή, θα είδε πως ποιητικές είκονες, σαν εκείνες, κι ακόμα καλλίτερες, που μας παρουσίασε στο άθρο του ο Ψυχάρης, άπαντιούνται συχνά, και πολύ συχνότερα άπ' ότο θέλησε να μας κάμη να πιστέψουμε ο κριτικός. 'Από τούς είκους τόμους τήμους, θα μπορούσε κανείς, με τήν άλήθεια, να ξεδιαλέξη και να σχηματίση έναν τόμο πολύ χοντρό με ποιητικά άποσπάσματα. Κάποτε ο κριτικώτατος Μητσάκης μου έλεγε : «Μέσα στη σάτυρα του Σουρή ύπάρχει τήση ποιήση σπαρμένη, που δέν θα τήν εύρης να στήψης και να ξεζουμάσης όλους μαζί τούς άλλους ποιητάδες μας.» Μπορεί να ήταν ύπερβολικό. Όμως χωρίς ύπερβολή, ο τόμος τών ποιητι-

κών άποσπασμάτων του Σουρή, μπορούσε να κάμη ή άλλον έναν ποιητή, όπως θα τόν ήθελεν ο Ψυχάρης: που να τόν ξετάξη άζημιώτα με τή μικροσκοπία, και τή γλωσσολογική του άκρμη. 'Ας είναι! Αυτό τόν τόμο—και τήν ποιητή—σας τόν χαρίζω. Δέν μου χρειάζεται έμένα 'Εγω απλώς στεφάνια του Ρωμικού. Να, αυτός είναι ο άλλος ποιητής. Ποιητής πολύ, πάρα πολύ, μα ότο λίγα: μπορούν να φαντασθούν, σημαντικώτερος, άλληθινότερος, μεγαλητέρος από τις ποιητικές εύμορφές που μπορεί να ξεψαχίση ο φακός του Ψυχάρη. Ποιητής άνώτερος από μέτρα, από ρυθμούς, από μουσικές, από τεχνάσματα, από συνίξεις και από χασμωδίες άρημένες έπίτηδες... Τίς προάλλες ή «'Ακρόπολις» σά να θορυβήθηκε με τή άθρο του Ψυχάρη, ρωτούσε : Και ποιός είπε πως ο Σουρής είναι ποιητής; 'Ο Σουρής δέν είναι παρά έμμετρος σατυρικός δημοσιογράφος. —'Οχι! ο Σουρής είναι σατυρικός ποιητής. Και δέν είναι τίποτε άλλο, παρά σατυρικός ποιητής.*) Και ίσα ίσα εκεί φαίνεται μεγαλητέρος!

(*) Κι αυτό μου φαίνεται πολύ χαρακτηριστικό. 'Ο Σουρής είναι μόνο ποιητής. Ούτε δασκαλος γίνηκε ποτέ, ούτε θίαση γύρεψε, ούτε άλλη δουλειά κυνήγησε. Μπορεί να πώ πως δέν είναι ούτε έκδοτης, ούτε οικογενειάρχης, ούτε

μεγαλότεχνου ἀνατόμου τῆς «Ζωῆς καὶ Ἀγάπης στὴ μοναξιά») ποῦ νὰ ξεπερνᾷ στὴ δύναμη τὴ συντροφιά! (1) » Πρέπει στὸ λαμπαδοφόρο ἀγῶνα τῆς εὐεργετικῆς ἀλήθειας ἢ λαμπάδα νὰ περνᾷ ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ἐνὸς πεζοδρόμου ἀγωνιστῆ στὸ χέρι τοῦ ἄλλου, γιὰ νὰ γίνεταί σωστός καὶ νύχνη ἀποτελεσματικὸς ἀγῶνας. Εἶναι στιγμὲς ποῦ αἰσθάνεται κανεὶς ὅλη τὴν περηφάνεια τῆς μοναξιάς του, ὅλη τὴν ἀσύγκριτη ἀξία τοῦ ἐγῶ. Ὅμως εἶναι καὶ στιγμὲς ποῦ αὐτὸ ἴσα ἴσα τὸ ἐγῶ μας τὸ μεστωμένο καὶ τὸ μορφωμένο περισσότερο ἀπὸ ἄλλα ἐγῶ, πέφτει εἰς θλίψη γιὰ τὸ βρισκεῖ ἔξω ἀπὸ τὴν μοναξιά, ἐκεῖ ποῦ θέλει περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ νὰ καταλάβῃ πῶς πολυλαπλασιάζεται στὶς γνώμες τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ πῶς ξαναδίνεται σὰν ἀπὸ χίλιους ἀντίλαλους, δυναμωμένο καὶ δυσκολοσύνητο, γιὰ τὸ εἶναι ἀδελφικὰ συμπλεγμένο μετὰ τὴ σκέψη καὶ μετὰ τὴ θέληση καὶ ἄλλων ἐγῶ. Πόσες φορὲς λυπήθηκα καὶ πόσες φορὲς θύμωσα καὶ πόσες φορὲς μετάνιωσα γρικώντας σοφοὺς καὶ ἀξιότιμους ἀνθρώπους νὰ μιλοῦν γιὰ τὸ γλωσσικὸ μας τὸ ζήτημα μετὰ τρόπο ἢ ὀλίγη ἀξία ἠθρήνητο ἢ παράξενα μισὸ καὶ ἀριλοσόφητο. Καὶ εἶδα πῶς καὶ ἐκεῖνοι ποῦ ἀναγνωρίζουν μερικὲς ἀλήθειες δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ μετρήσουν ὅλες τὶς λογικὲς συνέπειες τῆς ἀλήθειας ποῦ ἀναγνωρίζουν. Καὶ κατάλαβα πῶς ἄλλοι δὲν ἔχουν τὴν παραμικρὴν ἰδέαν γιὰ τὴν πρόοδο μερικῶν ζητημάτων καὶ μιλοῦν γι' αὐτὰ σὰ νὰ εἰσέρχονται τὰ ζητήματα στὴ βρεφικὴ τους ἐποχὴ ἀκόμα, ἐκεῖ ποῦ τῆρησαν γιὰ νὰ μὴ τὰ ξαναπροσέξουν. Πόσες φορὲς ἔκουσα καὶ κυρίες καθὼς πρέπει νὰ νῆσαν ἐκείνους ποῦ θαυμάζουμε καὶ ποῦ εἶναι σὰν πρωτογενεῖς καὶ σὰν πρωτοστάτες τῆς ἰδέας, ὅχι μετὰ δειλία καὶ μοναχία, ὅχι μετὰ ἐπιφύλαξιν ὅχι μετὰ ἀπορία, ἀλλὰ μετὰ τρόπο καταρρονετικώτατο καὶ καθυπερθετικῶτατο. Πόσες φορὲς αἰσθάνθηκα μέσα σὲ φιλικὸν κύκλον τὴ μοναξιά μου καὶ ὠρίστηκα στὸ τέλος μετὰ τὸν ἐαυτὸν ποῦ δὲν εὑρίσκει τὴ δύναμιν τὴν ὥρα ἐκείνη νὰ σταθῇ ὅσο ἔπρεπε ψυχρὸς καὶ γαληνὸς γιὰ νὰ δώσῃ ἕνα μαθηματικὸν ἀδίκον, μήτε ποῦ τοῦ εἶπανε βολετὸ τὴν ὥρα ἐκείνη νὰ συγκεντρώσῃ δεξιά καὶ γερὰ τὰ ἐπιχειρήματα ποῦ θὰ προσέξουν ἴσως κάποια ἐντύπωση στὸν ἄλλον τὸν ἀντιθέτου καὶ ποῦ ἴσως θὰ ξυπνοῦσαν καὶ τὴ σκέψιν

(1) Ἐδῶ καλῆτερα θάπρεπε νὰ μνημονόψουμε τὸ ἄρθρον τοῦ Ψυχάρη σὶν πεσοσμένο «Νουμᾶ» (23 Γενάρη), ἕλη θινὸ εὐαγγέλιον τῆς ἰδέας.

στοὺς ἀστόχαστους. Μὰ πόσο διαφορετικὰ τραβᾶνε τὰ πράγματα ἀνίσως τύχη νύχνη ἀγνάντια μου ἕνα ἢ δύο ἀνθρώπους ποῦ σὰν καὶ ἐμεῖς νὰ βλέπουνε τὰ πράγματα, ποῦ νᾶντικρίζουνε δεξιῶτερ' ἀπὸ μὲνα τοὺς ἐναντίους, ποῦ νὰ συμπληρῶνουν ὅ,τι μοῦ λείπει, ἢ ποῦ νὰ τοὺς δίνω ὅ,τι δὲν ἔχουν. Πόσο, μετὰ τὸ ἔργον αὐτὸ τὸ συντροφικὸ ποῦ ὠνευρούμαστε, μετὰ τὴν ἀθρόβη καὶ ἰδιαίτηρη προφορικὴ συζήτηση, ἔξω ἀπὸ τὸ βιβλίον καὶ ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα καὶ παράπλευρα μετὰ κείνα, λιγοστεύουνε γοργότερα οἱ ἀφώτιστες ἢ μισοφωτισμένες ἀντιλογίαι, φέρνεται κάποιο σέβας πρὸς τὶς ἰδέαι καὶ πρὸς τὰ πρόσωπα ποῦ ἀντιπροσωπεύουν τὶς ἰδέαι, τὸ φῶς γίνεται πρὸ ἄκοπα ζέστη, τὸ ἴδιον τὸ βιβλίον καὶ ἡ ἐφημερίδα προσέχονται περισσότερο καὶ βρίσκουν πρὸ ἀνεμπόδιστα τὸ δρόμον τοῦ, ὀργῶνεται μὴν ὥρα ἀρχήτερα ἢ γῆ γιὰ τὰ λουλοῦδια καὶ γιὰ τοὺς καρπούς ποῦ λαχταροῦντας καρτεροῦμε.

(Στάλλο φύλλον τελειώνει)

ΑΠΟ ΤΟ «ΦΑΟΥΣΤ»,

ΦΑΟΥΣΤ καὶ ΒΑΓΝΕΡ

Ὁ Βάγνερ μπαίνει φορῶντας ῥόμπα καὶ νυχτικὸν σκοῦφον κρατεῖ λύχνον σὶν χέρι. Ὁ Φάουστ γυρίζει τὸ πρόσωπον μετὰ δυσανεξία.

ΒΑΓΝΕΡ

Μὲ συμπιθᾶτε! Ἀπαγγέλατε, θαρρῶ βέβαια κάποια τραγωδία ἑλληνική; Ἀπὸ τὴν τέχνην αὐτὴν κατ' ἤθελα νὰ ὠφεληθῶ, γιὰ ἔχει τώρα πέραση πολλή. Ἐνας θεατῶνος, ἔκουσα συχνὰ, μποροῦσε, λένε, νὰ διδάξῃ καὶ παπᾶ.

ΦΑΟΥΣΤ

Ναί, ἂν εἶναι θεατῶνος καὶ ὁ παπᾶς, καθὼς πολλὰς φορὰς τυχαίνει.

ΒΑΓΝΕΡ

Ἄχ! Ὅταν μὲν σὶν μουσεῖον τοῦ κανεὶς κλειστός καὶ μόλις μὴ γιοστὴ σὶν κόσμον βγαίνει, μακροῦθε, μετὰ τὸ νυκτὶν νὰ τὸν ἀντικρύσῃ, μετὰ τὴν πειθῶν πῶς θὰ τὸν κυβερνήσῃ;

ΦΑΟΥΣΤ

Ἄν δὲν τὸ αἰσθάνεστε, δὲ θὰ τὸ φτιάσῃ αὐτὸ, ἀπ' τὴν ψυχὴν σας μέσα ἂν δὲ πηγάξῃ καὶ ἂν τὶς καρδιὰς ὑποῖον ἀκοῦν δὲν τὶς ἀδράξῃ

μετὰ θέλητρον βαθὺ καὶ δυνατὸ. Καθῆστε σὶς κολλᾶτε, μαγευθεῖτε ἀπὸ τῶν ἄλλων τ' ἀποφάγια ἕνα φαγὶ καὶ τὸ σωρὸν τὴν στάχτην σας σκαλεῖτε μὴ φλόγα κακορρίζῃ ἀπὸ κείν νὰ βγῆ! Θὰ σᾶς θαυμάσουνε μαῖμοῦδες καὶ παιδιὰ, ἂν εἶν' αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία σας· μὰ δὲ θαυρῆτε δρόμον σὲ καρμὶνὰ καρδιά, ὁ λόγος ἂν δὲ βγαίῃ ἀπ' τὴν καρδιά σας.

ΒΑΓΝΕΡ

Ἡ ἀπαγγελία κανεὶ τὸ ῥήτορα σ' αὐτὸ τὸ αἰσθάνομαι πῶς μένω πίσω ἐγῶ.

ΦΑΟΥΣΤ

Ἐντιμὸν κέρδος πρέπει νὰ ζητᾶς! Μὴν εἶσαι ἀερολόγος φαφλατᾶς! Τὸ λογικὸν καὶ ἡ κρίσις ἢ ὀρθὴ τέχνη δὲ θέλουν νὰ δειχτοῦν πολλή· καὶ ἂν σοβαρὰ κάτι ἔχετε νὰ πῆτε, ποῦ ἀνάγκη λέξεις νὰ γυροῦτε νὰ βοῆτε; Ὡ ναί, οἱ γυαλιότεροι σας λόγοι, ποῦ στολίδια τοὺς πλένετε σὶς ἀνθρωπότης τὰ στολίδια, σὰν τοῦ χυνοῦ ποῦ τ' ἀγέρι εἶν' ἄχαρὰ ποῦ ψιθυρίζει μετὰ τὰ φύλλα τὰ ἔξω!

ΒΑΓΝΕΡ

Βραχὺς ὁ βίος, ἢ δὲ τέχνην μακρὰ· ἄχ θεέ μου! ἐκεῖ ποῦ προσηλῶνομαι βαθυὰ σὶν κριτικὰ τὰ μελετήματά μου, νὰ χάσω πάω συχνὰ τὰ λογικά μου. Τὶ δύσκολον κανένας ποῦ ἀποχτᾶ τὰ μέσα ποῦ τὸν ἀνεβάζουν σὶς πηγές! Καὶ πρὶν σὶν δρόμον φτάσῃ τὰ τὸν βρῖσκει ὁ θάνατος πολλὰς φορὰς.

ΦΑΟΥΣΤ

Εἶναι ἡ ἰερὴ πηγὴ ἢ περὶ γαμῆν ὅπου γὰ πάντα ξεδιπλῶ κανεὶς;

Ἄχ τὴν ἄχρῃν ὅ,τι ποῦ δὲ θὰ βοῆς, ἂν δὲ σταλάξῃ ἀπὸ τὴν ἴδιαν σου ψυχὴν.

ΒΑΓΝΕΡ

Μὲ συμπιθᾶτε! Μὴν μὴ εἶναι ἡδονὴ σὶν πνεῦμα τῶν καιρῶν κανεὶς νὰ μπαίῃ, νὰ βλέπῃ ἕνα σὸς πῶς ἀπέπνιται μὴ μέρα καὶ πῶς πρὸ πέρα εἶμαι σ' ἐμεῖς φτιασμένοι.

ΦΑΟΥΣΤ

Ὡ ναί, ὡς τὰντέμια καὶ πρὸ πέρα! Γιὰ μᾶς, φίλε μου, οἱ χρόν' οἱ περιουσιμένοι

που οἱ ἄλλοι, ἂν τύχη νὰ κταίθων, δείχνονται μικρότεροι : σὶν δημοσιογραφία. *)

Ὅποιος πάλι ξέρει τὸν τρόπον ποῦ στικουργεῖ ὁ Σουρῆς, ὅποιος ξέρει μετὰ πῶσιν ἀβίαστην εὐκολίαν ξεχῶναι τελειοὺς τοὺς στίχους του, ὅποιος ξέρει πῶς ποτὲ σχεδὸν δὲν εὐδίνει καὶ δὲν διορθῶναι σὶν χειρογράφῳ του, — αὐτὸς δὲν ἔχει δίκιον νὰ βοηθῇ τὴν καταστρεπτικὴν τυραννίαν τῆς ῥίμας. Ἡ ἀπίστευτη εὐκολία τοῦ Σουρῆ εἶναι ἀποτέλεσμα μακρινῆς συνήθειας, ποῦ ἔχει τὴν ἐπίδρασιν σὶν διανοητικὴν ἐργασίαν, σὶν πνευματικὴν διαύγειαν, ὅσο καὶ ἡ συνήθεια ποῦ ἔχουν μερικοὶ, σὰ μιλοῦν καὶ σὰ συλλογιούνται, νὰ παιζοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ μουςτάκι τους ἢ μετὰ τὸν κουμπά τους. Τὸ δύσκολον, τὸ ἐπιτηδευμένο, τὸ ἀντιτεχνικὸν, τὸ βλαβερὸν γιὰ τὴν ἐμπνευσίαν, γιὰ τὴν σκέψιν, θὰ ἦταν σήμερον γιὰ τὸ Σουρῆ νὰ τὸν

νοικοκῆρς. Γιὰ τὴν ἐφημερίδα, γιὰ τὸ σπῆτι, γιὰ τὰ παιδιὰ φροντίζει ἢ γυναικίαν του. Καὶ ὁ Σουρῆς εἶναι τὸ μεγαλύτερον τῆς παιδείας.

(*) Ἐκεῖνοι ποῦ λένε πῶς μόνον ἔξω ἀπὸ τὸ «Ρωμῆον» ὁ Σουρῆς φαίνεται λιγάκι ποιητῆς, γιὰ τὶς εἰκονοῦλες ποῦ μᾶς δείχνει καὶ ὁ Ψυχάρης, μοῦ κάνουν τὴν ἴδιαν ἐντύπωσιν σὰ νὰ μοῦλεγαν πῶς ὁ Ἀριστοφάνης εἶναι κάτι, γιὰ τὰ λυρικά κομμάτια ποῦ βρίσκονται σπαρμένα σὶς κωμωδίας του!

βάλῃς νὰ σοῦ γράψῃ, στίχους χωρὶς πλούσιες ῥίμες, μετὰ σκόπιμες χασμωδίας ἢ μετὰ συνιζήσεις ἀπανωτές.

Καὶ τελοσπάντων, ὅποιος ξέρει νὰ κοιτάξῃ ἀπὸ τὸ σημεῖον ποῦ πρέπει τὸ ἔργον τοῦ Σουρῆ, θὰ ἴδῃ πῶς ὁ ποιητῆς τοῦ «Ρωμῆου» δὲν εἶναι αὐτὸς καθρέφτης, — παρὰ κρατεῖ καθρέφτη. Μικρὴν, μὰ καὶ μεγάλην, στοχάζομαι, διαφορὰ! Ὁ Σουρῆς κρατεῖ τὸ μαγικὸν τοῦ καθρέφτη. Ἐρεῖ κατὰ ποῦ πρέπει νὰ τὸν στρέψῃ, ξέρει τί νὰ καθρεφτίσῃ σ' αὐτόν, καὶ προπάντων ξέρει μετὰ τί τρόπον νὰ τὸν δείξῃ. Εἶναι κείν, τὸν αἰσθάνεσαι, τὸν φαντάζεσαι, τὸν βλέπεις, μετὰ τὴν φυσιογνωμίαν του, μετὰ τὸ ἐγῶν του, μετὰ τὴν ψυχὴν του, μετὰ τὸ μορφασμὸν του. Καὶ ὁ μορφασμὸς του ποτὲ εἶναι χαμόγελο μικρὸν, ποτὲ εἶναι δοντοτρίξιμο θυμοῦ, ποτὲ εἶναι σπασμὸς πόνου, ποτὲ ἔκφραξις τὴν ἀηδία καὶ ποτὲ φανεροῦναι τὴν ἀπελπισία.

Ἄν ἀρχίζῃ τὰ παραδείγματα, δὲν θὰ τελειῶναι ποτέ. Μὰ θὰ φέρω μοναχὰ ἕνα, ἀπὸ κάποιο βιβλιαράκι ποῦ στοιχηματίζω πῶς δὲν τὸ ξέρει ὁ Ψυχάρης. Εἶναι τὸ ἔκτακτον παράρτημα, ποῦ ἐβγαλεν ὁ «Ρωμῆος» μὴν ἄρα καὶ ἕναν καιρὸν, γιὰ νὰ γιοστᾷσῃ καὶ αὐτὸς τὴν «Εἰκοσιπενταετηρίδα» τοῦ Βασιλέως

Γεωργίου». Στὴν πρὸ ἀπὸ αὐτῆς, μετὰ τὴν συνειθισμένην του ἀνεμελίαν, ὁ σατυρικὸς ἀρκαδιάζει, — σὲ πολὺ ξυπνοῦς, μετὰ τὴν ἐλθῆναι, καὶ παιγνιδιάρικους στίχους, — ὅλα τὰ γεγονότα τῆς εἰκοσιπενταετίας. Στάθμους, βλέπετε! Γιὰ νὰ ἴδομε, τί καὶ τί ἐκάμαμε... ποῦ καὶ ποῦ προδέψαμε... τί καὶ τί ἐπάθαμε... τί καὶ τί ἐμάχμαμε... Πέθμα! σπουδατὰ πράγματα!... Καὶ σὶν τέλος, ὅταν γυρίζεις τὸ φύλλον καὶ περιμένεις πρὸ τὸν ἐπίλογον τὸν πανηγυρικόν, διαβάξεις ἔξω ἀπὸ τὰ κόλπου :

Ἡ Ἰσαβέλα θαυμάσιον, βασίλισσα ὤραια, Γυναίκα μετὰ τὰ ὅλα σου καὶ ἀνακλῶν ἔβραια, Ὅπου τριάντα μοναρχῶν ἐγύμνωσας τὰ σκέλη, Καὶ μόνον σου ἀπέκοψες τὰ κρῶνιά των μὲλη, Κ' ἐντὸς ἐλαίου ζέοντος τὰ ἔρριψες μετὰ λυσσαν Καὶ εἶδες τὴν δύνμη βασιλικὴν καεῖταν, — Τὴν μισανδρον μανίαν σου θαυμάζω καὶ σιγῶν. Ἄλλ' εἶθε ὅ,τι ἔκαμες εἰς βασιλείᾳ μεγάλου Νὰ ἔμποροῦσα νύχαμα εἰς τοὺς Ρωμηοὺς καὶ ἐγῶ Κ' εἶσαι νὰ πᾶσιν οἱ Ρωμηοὶ Ρωμηοὺς νὰ σπέρνουν [ἄλλους!]

Ὅριστι; Πῶς σᾶς φαίνεται δὲ ὁ Σουρῆς; Εἶναι ὁ ὄχλος-καθρέφτης; ἢ μήπως εἶναι ὁ ποιητῆς ποῦ βαστά ἕναν καθρέφτη μπροστὰ σὶν ὄχλον, μακρὸν αὐτὸν καὶ

Ένα βιβλίο μ' έφτα σφραγίδες είναι
αυτό που πνεύμα των καιρών τό λέν αυτοί,
τό ίδιο πνεύμα των κυρίων είναι
που μέσα καθρεφτίζονται οι καιροί.
Στ' αλήθεια είναι με σās φριχτό τό πράμα!
Μόλις σās δη, φεύγει κανείς μακριά.
Με σκουπίδια εν' άγγειό, κελλάρι με παλιά
κουρέλια, ή κάποιο ήρωικό τό πολύ δράμα
μ' ώραία κ' ήθικά αξιώματα
που άρμαζούνε σέ νευροσπλάτων στόματα.

ΒΑΓΝΕΡ

Μά ό κόσμος! τ' ανθρώπου τό πνεύμα, ή καρδιά του!
Κάτι θέλει κανείς απ' αυτό νά γνωρίση.

ΦΑΟΥΣΤ

Γνώση τή έν κι αυτή! Ποιός θά τολμήση
τό παιδί νά τό πη με τό σωστό όνομά του;
Οί λίγοι που γνώρισαν κατι απ' αυτά,
που ήταν μωροί και τήν καρδιά τους δέ φμιώσαν,
μά σκέψη κ' αίσθημα σόν όγλο φανερώσαν,
πέθαναν πάντα στό σταυρό και στή φωτιά.
Μά, φίλε μου, παρακαλώ, πέρασ' ή ώρα,
ας κόψωμε τήν όμίλια τόσα.

ΒΑΓΝΕΡ

'Εγώ μπορούσ' άκόμα ν' άγρυπνήσω
τόσο σοφά με σās για νά μιλώ.
Μά αύριο, του Πάσχα πρώτη μέρα, σās ζητώ
τήν άδεια νάρθω κι άλλα για νά σās ρωτήσω.
Ξέρω πολλά, εν' αλήθεια σπούδασα με προθυμία
μά νά τό μάθω όλα έχω επιθυμία.
(Φεύγει).

ΓΚΑΙΤΕ

(Μετάφρ. Κ. ΣΑΤΣΟΠΟΥΛΟΥ)

'Εκείνος: Ω, έχω μιá εξοχή ιστορία νά σοϋ πώ. Δέν
πιστεύω νά σοϋ τήν είπα καμμία φορά ώς τώρα.
'Εκείνη: Είναι τόστις καλή ιστορία;
'Εκείνος: Ισχυρικά και είναι.
'Εκείνη (μ' έκφραση αήθειας): Τότες δέ με τή
πή καμμία φορά.

Τού κύρ Γιώργη ή γυναίκα είναι κομμάτι αγαθομα-
ρία· μερικά φορές όμως λέει και κάνα νόστιμο λόγο. Μά
μέρα, ύστερ' από κάποια άνοησία της, τήν πρόσβαλε ό
ζυγός.
— Αλήθεια, είσαι τωστή κουτεντές.
— Γιατί, τί τρέχει πάλι; Έβανκα τίποτα στραβό;
— Και βέβαια έβανκε. Έστό, χριστιανή μου, δέν ξέ-
ρεις νά ξεχωρίσης εν' άλογο από 'να γάιδαρο!
— Μά γώ δέν είπα πώς είσαι άλογο, είπα; τουόκαν' έ-
κείνη ήμερα, κι ό κύρ Γιώργης σέ μίλησε παραπάνου.

ψηλά, — έναν καθρέφτη που τον δείχνει με μιá μεγα-
λόπρεπη και μεγαλοφάνταστη πανηγυρική μούντζα;
Μά βέβαια! Αν κούψουμε και μεις κι αρχί-
σουμε τά συνειθισμένα μας: ούφ, εκείνο τό καίσιαν
είναι άνοηφόρο, — ούφ, εκείνο τό μισάνδρον τί έ-
σχημα που κτυπά στ' αϋτί, — ούφ, εκείνο τό έντός
ελαίου ζέοντος, — έ, τότε δέν θά ίδούμε και δέ θά
καταλάβουμε τίποτα...

Τέτοια χιλιάδες. Όπου νάνοίξης τό «Ρωμικό», θά
βρής. Δέν είναι πκντα στό τέλος, χωριστά κι έξα-
φικά σάν τόν έπιλογο του Πανηγυρικού. Είναι και
παραχωμένα μέσα στις όμιλίες του Φασουλή και του
Περικλέτου, είναι άκόμα και ύπνοσούμενα, άνάμεσα
στους στίχους. 'Αδιάρρο· παντού θά γνωρίσης και
θαναγωνιάς τόν Έκλεκτό, που ξεχωρίζει μίλι' από
τόν όγλο, που καταθλίβεται με τήν κατάσταση,
που σέπτεται σάν τους πιδ άγνούς και τους πιδ
γνωστικούς, που άγναντατεί, άγωνίζεται, παλεύει —
και άπειρίζεται.

Γιατί ό Σουρής, στό βίθος μου φαίνεται σάν
άπογοητευμένος, σάν άπελπισμένος. 'Απ' ό,τι βλέ-
πει τριγύρω του, τίποτα δέν είνε που νά του δίνη
κατάβαθα τήν έλπίδα. Έπαψεν ίσως νά πιστεύη
άκόμα και στό μέλλον, στήν αναγέννηση της 'Ελ-
ληνικής φυλής. Γεννημένος άπαισιόδοξος, θά ζήση

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΕ ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

Καλά μου,

Μου είπες πώς είδες κάπου νά γράφη ό Ψυ-
χάρης πώς κάποτε χάραξε κι αυτός στίχους· και με
ρωτάς αν τούς ξέρω, και τί λογής είναι οι στίχοι αυ-
τοί, και που θά μπορέη κανείς νά τούς εβρη, και μου
λές άκόμα πώς πιδ φθάλους στίχους από κάποια πεζά
του δέν πιστεύεις νάχη γράψει στή γλώσσα μας, και
με παρακαλείς νά σ' άποκριθώ, τό ταχύτερο, γιατί
όλα μου λές, θέλεις νά τά γνωρίζεις, όσα ταιριάζον-
ται με τό έργο του μεγάλου μας διδασκάλου, που
μιá φορά τόν άντιπαθούσης, κ' ύστερα τότε φοβό-
σωνα, κι ως τά χιές δύσκολα μπορούσης νά διαβά-
σης από τά γραμμένα του, και τώρα τόν τιμάς και
τόν θαναμάζεις, και καμάρι σου τόχεις όταν οι άλλοι
σέ φωνάζουν, τάχα για νά σέ ταράζουν, ψ υ χ α ρ ί-
σ τ ρ ι α. Και μπορώ τά μη σοϋ κάμω τή χάρη;

Στίχους του Έλληνικούς δέν ξέρω άλλους από έφτα
όγκω τυπωμένους μέσα στα «Ρόδα και Μηλα» του,
που άπλά και πλατιά τελείωναν κάποιο άλλο ποίημα
δέ θυμούμαι τώρα τίνας ποιητή από τούς δικούς μας.
Δέν ξέρω τί λογής είναι ό τόμος «Τα τραγούδια μας»
που μās λέει πώς έτοιμάζει για νά τυπωθούνε ύ-
στερ' από λίγα χρόνια. Καλά καλά δέν ξέρω αν
είναι σίχοι, ή αν είναι τίποτε άλλο. Θυμάσαι και
τό πρόσονο βιβλιαράκι του με τά παιγνιδιάρικα πολύ-
γλωσσα στιχάκια σέ κάποιο ταίρι νύμφου, κ' με τό
δροσερό πρόλογο. Μά τούς ώραίους στίχους που
μότυχε νά διαβάσω του Ψυχάρη, τούς ήδρα γραμμέ-
νους γαλλικά, και τυπωμένους στήν «Νέα Έπιθεώ-
ρησι» του 1889, σέ γνωστότατο περιοδικό του
Παρισιού που έβγαζε τότε ή έξακουμένη κυρία 'Α-
δάμ. 'Η κυρία αυτή έμυρήωσε και πρωτογνώρισε
του κόσμου με τό περιοδικό της νέους λογοτέχνες,
σά νά ποϋμε τό Μπουρζέ και τό Δωδέ, που ύστερα
γίνανε περιφημοί. 'Εκεί και ό συγγραφέας της «Ζού-
λιας» πρωτόβγαλτος τότε μέσ' από τίς σπουδές του,
φάνηκε με κάποιες του κριτικές κ' έπιστημονικές με-
λέτες, που άμέσως δείξαμε τό νοϋ του τόν κατατρι-
σμένο στερεό και μαζί τόν άνυπόμονο για τά ποίε-
ματά χυτήματα. Οι στίχοι του αυτοί είναι καμιά
είκοσαριά ποιηματάκια· επιγράφονται «L'ame re-
naissante» σά νά λέγαμε «'Η ψυχή που ξαναγεν-
νιέται». Είναι βγαλμένοι από τό πλαστικό εργαστήρι
των Parnassiens. Τούς φωτίζει τό Έλληνολατινικό
φώς· μά κάποτε κάνει νά τούς ίσοιόση και σά μιá
ψιλή κατάχρησά βοριανή. Τούς ξεχωρίζει με μιá περη-
φάνια ρωμαϊκή, μά μελαγχολία μουσική, μιá δρομή
πολεμιστήρια. Σου άντιγράφω τούς άκόλουθους στί-
χους τούς επιγραμματικούς και άρχιλόχειους με τόν

και θα πεθάνω με τήν ιδέα πώς τό ρωμαϊκό θά
μείνη πάντα τό ίδιο, τό σημερινό, πώς τίποτα γεν-
ναίο δέν θά ξανακάνη, κ' έτσι κκορορίζω θά
φοβόζηση, ως που θάπορορηθ ή μιá μέρα, πούς ξέ-
ρει από πιδ δυνατώτερο και ζωντανώτερο γεί-
τονα.

Τό ξέρω· 'Ανάμεσα στους άγνούς, στους έκλεκ-
τούς, στους γνωστικούς, οι πιδ νέοι δέν σκέπτονται
σήμερον έτσι. Αυτοί πιστεύουν στό ρωμαϊκό μέλλον
και μέσα στ' άρώματα της άνοησίας τους, μυρίζουν-
ται πάντα μιάν αναγέννηση. 'Αλλάξεν ή έποχή...
'Ο Σουρής είναι ποιητής έποχής σχεδόν περασμένης.
Κι ίσως ό κοσμαγάπητος ποιητής που θά τόν δια-
δεχθ ή ή τόν ξεβρονιάση, δέν θάναί πιδ σατυρι-
κός. Αυτός θά γεννή τόν ένθουσιασμό στις νέες φυ-
γές, και με τήν έμπνευσμένη του λύρα θά ψάλλη
μόνον έλπίδας... 'Αλλος, άκόμη άργότερα, 'ς έλ-
λην έποχή, άπορεί νά ψάλλη εύτυχισμένος τά με-
γάλα έργα, μπορεί νά στήνη άθάνατα τρόπαια με
στίχους πινδαρικούς. Ποιός τό ξέρει; Οι έποχές άλ-
λάζουν, και καθ' έποχά γεννά τόν ποιητή της.

Μή μου πητε όμως πώς ό Σουρής δέν είναι ό ποι-
ητής της έποχής του, και πώς τέτοια έποχή μπο-
ρούσε νά γεννήση ποιητή που νά μλν είναι σατυρικός

'Ελληνικό τους τίτλο: Πόξ, και λίγο συμβολικός, ή
δγαιός.

Dressé sur tes ergots, comme un coq en colere,
— Parmi les floraisons troublantes des lilas,
Je te voyais venir, guinol patibulaire,
Battant des bras, frappant le sol de tes pied
[[plats.

Tu marchais fièrement, pitre, et tu pris posture;
Tu hurlais, tu cognais, tu ne me lachais point,
Je crois que tu me vins jusques à la ceinture.
Tres paresseusement, moi, je levai le poing.

Sur ton crâne mon poing vibra, claire et superbe,
Puis, j' ai voulu te voir et je me suis baissé,
Cherchant á decouvrir, sous l'epaisse de l'herbe,
A quelle profondeur tu t'étais enfoncé.

Αηλαδή άπάνου κάτου:

«Τεντωμένος, σά θυμωμένος πετεινός, άνάμεσα
στις λουλουδιμένες πασκαλιές, σ' έβλεπα που έρχό-
σουν, και κούναγες τά χέρια, και χτύπαγες τή γή με
τά χοντροπόδια σου.

«Και βάδιζες περήφανα, παιλιάτος, και σιάνηκες
σέ προσοχή, και ούρλιαζες, και βρόνταγες, και δέν
πισαδρομούσης· μάλιστα νομίζω πιδ: μου ήρθες ίσα
με τή μέση. 'Αγάλια άγάλια και ήσουχα, έγώ, σήκωσα
τή γροθιά μου.

«Βρόντηξε σιδ κρανίο σου άπάνου ή γροθιά μου,
λαμπρή και άούγκρητη. 'Επειτα θέλησα νά σέ δώ,
κ' έσκυφα, και ζητούσα νάνακαλύψω κάτου από τό
παχύ τό χόρτο, σέ ποιδ βυθό είσωνα χωμένος!»

Τό ποίημα, βλέπεις, δέν είναι και πολύ τρυφερό,
και θυμίζει πώς ό τραγουδιστής μπορέι κάποτε νά
ρονθμίση τή σκέψη του, όχι με τή λύρα, μά με τό
ρόπαλο. Μά χρειάζεται σόν ποιητή και τό ρόπαλο·
κι αυτό στα χέρια του μπορέι νά γίνη άρμονικό σάν
κινάρα. 'Αλλη φορά θά διαβάσουμε μαζί άλλα ποιη-
ματάκια του της σειράς αυτής, πιδ γαλλικά και πιδ
γαλάζια τήν προσευχή του στήν Παλλάδα, και τό ά-
βρότατο «Fleur de Bretagne».

Ο ΠΑΝΤΑ ΔΙΚΟΣ ΣΟΥ

Γυναίκα: Πέ μου είλικρινά, Γιάννη. 'Αν πέθαινα, θά
ξαναπαντρευόσουν;

Γιάννης (για νά τήν ευχαριστήση): Νά ξαναπαντρευτώ;
Φυσικά δέ θά τ'έκανα. Ποτές μιá τέτια ιδέα δέ θά περ-
νούσε απ' τό νοϋ μου.

Γυναίκα (θυμωμένα): 'Α, δέ θά τ'έκανες. 'Ε; Λοιπόν
δέ βρίζεις ευχάριστο τό γάμο; 'Εν' όλοφάνερο πώς λυπά-
σαι που παντρεύτηκες.

Γιάννης (με τήν ίδια έπιθυμία): 'Όχι, δέν κατάλαβες,
άγάπη μου. Σου χωράτεθα. 'Ηθελα νά πώ πώς θά ξα-
ναπαντρευόμου.

Γυναίκα (πιδ θυμωμένα): 'Ετσι; Πάει νά πη δέ βλέ-
πεις τήν ώρα για καινούσιες χαρές κ' ίσως σοϋ είμαι έγώ
τό έμπόδιο. Κατάλαβα πώς θά τό ευχαριστιόσουν, αν έ-
πέθαινα. 'Αχ!

σάν τό Σουρής (*) — γιατί θά γελάσω. Και μή μου
πητε πώς πέρασαν έθνικά γεγονότα, σοβαρά και με-
γάλα, που ό Σουρής δέν μπόρεσε τάχα νά τά ιδή
και νά τά καταλάβη περισσοτερο από τόν όγλο,
γιατ' είμαι ίκανός, σπάνιο για μένα, και νά θυ-
μώσω.

Δέ μου κάνετε τή χάρη νά θυμηθίτε λιγάκι
τούς 'Ολυμπιακούς 'Αγώνες, όταν πήγαμε όλοι νά
παλαβώσουμε από τή χροιά μας και νά σκάσουμε από

(*) 'Ο Ροιδής έλεγε για τό Σουρής πώς είναι ό ποιη-
τικός αντιπρόσωπος της συγχρόνου πεζότητος. Για να
έκτιμήτη κανείς τόν έρωτικό του πρέπει: νά θυμηθ ή τις
γνωστες θεωρίες του. Μά κι όταν ρωτήθηκεν από τήν εση-
μερίδα τό «'Αστυ» ποιός είναι ό μεγαλύτερος από τούς
σύγχρονους ποιητές, ό Ροιδής χωρίς διαταγή ψήφισε
τό Σουρής. — 'Ανάμεσα στους πανηγυριστάδες: 'Ανάμεσα πα-
ραπάνω και τόν Παλαμά. Νά λοιπόν που και κριτικός πιδ
νεωτεριστής από τό Ροιδή, και ποιητής μάλιστα περισ-
σοτερος, τόν αναγνωρίζει. Στην «'Εστία», θυμούμαι, όταν
βγήκεν ό πρώτος τόμος του «Φασουλή Φιλόσοφου», ό Πα-
λαμάς έγραψεν άαθρό που τόν άνέβαζε στους ούρανοϋς. Τό
ξέρω πώς τό άρθρο βγήκε πριν νά βγη τό περίφημο δόγμα
ό ποιητής είναι γραμματικός, και πριν άρχίσουν οι σκλη-
ροί άποκλεισμοί γι' άγάπη της 'Ιδέας κι οι χωρισμοί
εις πρόβατα και εις εόφιτα. Μ' αυτό μου είναι άδιάρρο.
Μου φάναι πώς τό άρθρο γράφτηκεν από τόν Παλαμά και
'ς έποχή που ήταν πιδ φτασμένος στήν άκμή του.

Ο ΝΟΥΜΑΣ ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀρ. 10.—Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 10

20 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 20

ΠΟΥΛΙΕΤΑΙ: Στὰ κισσόκια τῆς Πλατείας Συντάγματος, Ὁμόνοιας, Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, Σταθμοῦ Τροχιοδρόμου (Ὁφθαλμιατρειῶ) Σταθμοῦ ὑπογείου Σιδηροδρόμου (Ὁμόνοια) στὸ καπνοπωλεῖο Σαρρῆ Πλατεία Στουρνάρα, Ἐξάρχεια, στὸ βιβλιοπωλεῖο «Ἐστίας» Γ. Κολάρου.

Ἡ συντρομὴ πλερόνεται μπροστὰ κ' εἶναι ἐνός χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

ΚΑΙ

ΠΡΑΜΑΤΑ

ΤΙ ΕΙΠΕ

καὶ τί δὲν εἶπε ὁ Σουρῆς, δὲ μᾶς νοιάζει. Γελᾶμε μὲ τίς βροσιές του, καθὼς γελᾶμε καὶ μὲ τοὺς στίχους του, καθὼς γελᾶμε καὶ μὲ τὸν ἴδιο ὄντας τότε βλέπαμε, γιὰ τὴν ἔχουμε καιρὸ νὰ τὴν δοῦμε, νὰ σοβαρευεῖται. Εἶναι ἀκίνητος ἄνθρωπος ὁ Σουρῆς κ' ἕνα καλὸ ἔχει ἢ σάτυρό του, ποὺ σὲ κάνει νὰ γελᾷς ἢ νὰναγουλιάζεις,—κατὰ τὰ κέφια ποὺ θάχεις —κι ὄντας ἀκίμητος ὁ Σουρῆς θαρρεῖ πὼς μὲ τὴν σάτυρά του πάει πειὰ, σάποτιέλειωσε.

Λεύτερος λοιπὸν ὁ Σουρῆς νὰ λέει ὅ,τι θέλει. Λεύτερος, κὶ ὁ Παγανέλης νὰ θυμώνει μὲ τοὺς ὁπαδοὺς τῆς ἐθνικῆς γλώσσας, ἐνῶ ἐμεῖς μὲ τὰ νερόβραστα νεκρολογήματά του δὲ θυμώνουμε, ἀφοῦ δὲν ἀφέραμε ποτὲ νὰ τὰ διαβάσουμε. Λεύτερος κὶ ὁ κ. Πῶπ νὰ θαρρεῖ πὼς κάτι κάνει μὲ τὸ νὰ βάζει

ὄλους τοὺς Βλάχους καὶ τοὺς Κωκκοβλάχους τῆς φιλολογίας νὰ λερώσουν τὶς στήλες τῆς ἐφημερίδας του, ποὺ δὲν εἶναι δὲ καὶ τόσο παστημὲς, μὲ τίς βροσιές καὶ μὲ τίς ἀνοησίες τους.

Ὅλοι λεύτεροι νὰ κάνουν τὸ θυμωμένο ἢ τὸ μωρὸ, ἢ τὸν παλαβὸ, ὅχι ὅμως καὶ τὸν πλαστογράφου, γιὰ τοὺς τέτοιους, ἂν τοὺς συχωρᾶμε μὲς γι' ἀκαταλόγιστους, τοὺς ἀρπάζει ἀπὸ τὸ βέρεκα ὁ Νόμος καὶ τοὺς στέλνει στὶς φυλακὲς γιὰ νὰ τελειώσουν ἐκεῖ τίς πλαστογραφικὰς σπουδὰς τους. Στὸ περίφημο ἰντερβιὺ τοῦ Σουρῆ (α' Ἀθηναί) 25 τοῦ Γενναίου, σελ. 2 στήλ. 2) δημοσιεύθηκε ἕνα ψεύτικο, πλαστὸ γράμμα τοῦ Πάλλη στὸ Στασινόπουλο, ποὺ ὁ πρῶτος ὑπόσχεται νὰ πληρώσει ὅλα τὰ ἔξοδα ἂν ὁ θεύτερος τυπώσει τὸ βιβλίον του στὴ δημοτικῇ.

Σὲ συκοφάντες καὶ σὲ πλαστογράφους δὲν ἀξίζει νὰπανταίει κανεὶς. Μὰ γιὰ νὰ βουλωθεῖ μὴ καὶ καλὴ τὸ στόμα τους πρέπει ὁ Στασινόπουλος νὰ δηλώσει εἴτε στὸ «Νουμᾶ», εἴτε σ' ὅποια ἄλλη ἐφημερίδα θέλει, ἂν ἔλαβε τέτιο γράμμα, κὶ ἂν ἐγνωρίζε τὸν Πάλλη πρὶν τυπώσει τὸ βιβλίον του. Στὴν ἀνοησία καὶ στὴ στενοκεφαλιὰ τους δὲν πολεμοῦνται αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι. Εἶναι ἀκίμητοι κ' ἕνας Ἑρακλῆς ἀκόμα, ζήτημα ἂν τὰ κατάφευγε νὰ καθαίρει τὴ γλώσσα καὶ τὸ μυαλὸ τους ἀπὸ τὴν κοπριά ποὺ τὸ σκεπάζουνε. Πρέπει ὅμως νὰ πολεμηθοῦνε στὴν ψευτιά καὶ στὴ συκοφαντία τους. Ἀπὸ τὰ σαλιωταριούρια τους εὐκόλα γκορεμίζονται καὶ πρέπει νὰ γκορεμοῦνε, γιὰ πάντα τὴν ψευτιά καὶ τὴν συκοφαντία μεταχειρίζονται γιὰ ὄργανό τους ὄντας: θέλουν νὰ ξεγελάσουν τὸν ὄχλο καὶ νὰ περάσουν γιὰ γενεκεδένιοι λόγοι ἢ γιὰ κολοκυνθένιοι πατριώτες.

Ἡ ΣΚΗΝΗ

στὸ τράμ. Μπαίνει ὁ καπετάνιος μὲ πολιτικά. Δυὸ τρεῖς γνωστοὶ του ποὺ βρίσκονταν στὸ τράμ, τότε χαιρετᾶνε.

- Λοιπὸν καὶ ὑποψήφιος!
- Τί νὰ γίνῃ!
- Καλὴ ἐπιτυχία τότες!..
- Δὲ βαριόμαστε! Ποῖος δίνει μὴ πεντάρια γιὰ τέτλια!
- Μὰ διαβάσαμε πὼς βάζεις κάλη γιὰ βουλευτῆς...
- Βάζω κάλη, μὰ ὄχι γιὰ βουλευτῆς γιὰ τὴν συνταγματικὴν ἄδεια. Μὲ μεταθέσανε, μὲς στὴν καρδιά τοῦ χειμῶνα, ἀπάνου στὰ κατσάρβαρα τῆς Ἀκαρνανίας... Ποῦ νὰ πᾶς τίτιο καιρὸ, καὶ μὲ φα-

μελιά!.. Παίρνω καὶ γὼ μὴ συνταγματικὴν ἄδεια, γιὰ βουλευτῆς τάχα, κὶ κλάθουμαι σπιτάκι μου!..

Ὁ καπετάνιος δὲ μίσησε σιγά. Φώναξε. Δὲ λογάριζε ἂν εἶτανε κὶ ἄλλοι μπροστὰ καὶ τὸν ἀκούγαν. Μὰ κὶ ἂν τὸν ἀκούγαν, κανένας δὲν παραξενεύονταν. Τὰ βρίσκανε φυσικὰ τὰ λόγια, ἢ κάλλιο τὴν τσαχπινιά, τοῦ καπετάνιου, νὰ παίρνῃ πεντέμισθ μῆνες ἄδεια γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὴν μεταθεση.

Σύνταγμα, σοῦ λέει ἄλλος, καὶ τὸ Σύνταγμα τίς τέτιες μπερμπαντιές τίς σηκώνει καὶ τίς υποστηρίζει μάλιστα. Τί νὰ γίνῃ!

ΟΙ «ΑΘΗΝΕΣ»

κοντὰ σὲ τόσες ἄλλες ψευτιές κὶ ἀνοησίες γράψανε καὶ μὴ χοντρή, σὴν τὴν ἀγραμματοσύνη τοῦ διευθυντῆ τους, ψευτιὰ πὼς «Νουμᾶς» στέλνεται στὸ ἐξωτερικὸ μαζὶ μὲ τὴν ἐμπορικὴ ἀλληλογραφία τοῦ κ. Πάλλη.

Ἄν πῆγαινε ὁ διευθυντῆς τους νὰ ρωτήσῃ τὸν ὑπάλληλο τοῦ ταχυδρομείου ποὺ παραλαβαίνει τὰ φύλλα τοῦ ἐξωτερικοῦ, θὰ μάθαινε πὼς καὶ ποῦ στέλνεται ὁ «Νουμᾶς». Μὰ οἱ «Ἀθῆνες» δὲν ποнокιφαλᾶνε γιὰ τέτλια. Δὲν εἶπανε ἀέμα προχτές, γιὰ ἕναν ἀπὸ τοὺς λίγους τίμιους δημοσιογράφους, τὸ Ρέπουλη, πὼς τὸν ἔπαψε ὁ Σιμόπουλος ἀπὸ Γεν. Γραμματεῖα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν γιὰ τὸ πρόδωκε κάποιον μυστικὸν σπουδαῖον στοὺς χρηματιστῆς καὶ πῆρε παράδες;

Ὅλοι φρίζανε μὲ τὴν συκοφαντία, μὰ οἱ «Ἀθῆνες» κἄνανε τὴ δουλιὰ τους ἢ θαρρεύανε πὼς τὴν κἄνανε καὶ πὼς μὲ μὴ συκοφαντία δικαιολογήθηκε γιὰ τὰ ψεύτικα τηλεγραφήματά της.

Τρώγουνται πὼς βγαίνει ὁ «Νουμᾶς», μὰ ἐμεῖς δὲ σκεφτήκαμε, ὅστε καταδεχόμεστε νὰ σκεφτοῦμε, πὼς βγαίνουν οἱ «Ἀθῆνες», ποὺ πούλανε 300 φύλλα τὴν ἡμέρα, δηλ. ποὺ εἰσπράττουνε 21 δραχμὴ κ' ἔχουν 200 δραχμὰς τὴν ἡμέρα ἔξοδα.

ΠΑΝΕ

πιά τὰ ψέματα, δὲ κὶ ὄμπρος θάχομα ἀστυνομία, ἀφοῦ ὁ νέος διευθυντῆς τόση λαμπρὴ ἔδωκε καὶ συμβουλὲς ἔδωκε στοὺς ἀστυφύλακες: Νὰ κἄνετε τοῦτο, νὰ φυλαγώσατε ἀπὸ κείνο, νὰ φροντίζετε γιὰ τοῦτο, νὰ μὴ δίνετε πεντάρια γιὰ κείνο, καὶ τὰ τέτλια.

Ὁμορφα λόγια, ἀ, πολὺ ὄμορφα, ποὺ τὰ λέει κάθε νέος διευθυντῆς, ἴδια κὶ ἀπὸ πρῶτον, μάλιστα παραλάβῃ τὴν ἐξουσία καὶ ποὺ τὰ ξεχνᾷ ἄμεσως, τὴν ἄλλη μέρα.

Ἀστυνομία δὲ θάποχ-τήσουμε, νὰ τὰ ξέρετε

τὸ ἔθνικὸ φούσκωμα, γιὰ τὴν νίκη στὸ μαρathonιον ὁ Λούης; Ποῖος μᾶς ἔκαμε τότε τὴν κατακέφαλη ψυχρολουσία ποὺ μᾶς χρειάζονταν, παρὰ ὁ Σουρῆς μ' ἕνα φύλλον τοῦ «Ρωμηοῦ», ἀξέχαστο καὶ θαυμαστό; Καὶ λίγος ἄργότερα, τὸν ἄλλο χρόνον, στὴν ἀτυχὸν μάχην, ποῖος ἄλλος Ῥωμηὸς ἔκαμε σὴν κὶ αὐτὸν ὀλέθρον τὸ χρέος του, ἀλλοιωτικὰ παρὰ μὲ τὰ ὄπλα τὰ ἱερὰ, ποὺ οἱ φευγαλάδες τῆς Λαρίσσης τὰ πετοῦσαν γιὰ νὰ τρέχουν ἀλαφρότερα;

Ὁ Ψυχάρης ἔχει δίκιο, δὲν ἦταν ἐδῶ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ξέρῃ ὅλα. Ἄς μὴ πιστέψῃ ὅμως καὶ δὲ θὰ βρεθῇ γελωμένος! Ἐκείνη τὴν ἄβυσθον ἐποχὴν, τὴν καταντροπιασμένην, ὁ μαγικὸς καθρέφτης τοῦ Σουρῆ δὲν καθρέφτιζε μοναχὰ, παρὰ ξεγύμνονε ἢ ἀκακὴ κὶ ἀχολὴν σάτυρα τοῦ «Ρωμηοῦ» εἶχε γίνῃ καμτσίκι ποὺ κτυποῦσε κατὰμουτρα καὶ πλήγονε ἀλύπητα. Τὸ Σάββατον τῆς Διακαινησίμου τοῦ 1897, ὁ «Ρωμηὸς» ἀνέβηκε στὰ μεγαλῆτερα ὕψη ποὺ μπορεῖ νὰ φτάσῃ ἢ Σάτυρα. Εἶδ' ἀνθρώπους νὰ γελῶν διαβάζοντάς τον, μὲ δακρυβρεχτὰ μάτια ἀπὸ τὸν πόνον εἶδ' ἄλλους νὰ τὸν κουβαλιάζουσαν, νὰ τὸν πετοῦσαν, νὰ τὸν τσαλαπατοῦσαν μὲ λύσσα, καὶ εἶδα, ὡ τί εἶδα! τὸ κοκκίνισμα τῆς ἐντροπῆς, τῆς αἰσχύνης, νὰ φλογίζῃ καὶ νὰ καίῃ πρόσωπα, τριπλοθορακισμένα μ' ἀψηφισιά...

Μὴ γελιέστε! Τὸ μικροσκοπικὸν ποὺ βραστᾶτε δὲν εἶναι ἐργαλεῖον γιὰ τέτλια παρατήρηση. Μπορεῖ νὰ σᾶς δεῖξῃ χίλια ψεγάδια στὶς μικρὰς τεχνικὰς λεπτομέρειες, μὰ μ' ὄλ' αὐτὰ, ὁ Σουρῆς εἶναι ὁ μεγαλότεχνος σάτυρικὸς, ποὺ εἶται δὲ θὰ μπορέσετε νὰ τὸν ἴδῃτε ποτὲ σᾶς. Ποιητῆς τόσον μεγάλος καὶ τόσον δυνατὸς στὸ εἶδος του, ὅσον οἱ μεγαλῆτεροι κὶ οἱ δυνατώτεροι. Τὸ κοντὶνι του γαργαλίζει, μὰ ὕστερα καίει, φωτιά. Ψέματα εἶναι πὼς δὲν ἔχει κανένα ἔχθρον. Ὅλ' οἱ κακοὶ, ὄλ' οἱ ἀντίοι, οἱ ἀτίμοι ὄλοι εἰν' ἐχθροὶ του. Γιὰ τὴν καλὴν αὐτὸς, ἀξίος καὶ τίμιος, τοὺς μισεῖ κ' ἐκεῖνοι τὸν μισοῦν. Ἄν πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς τοῦ κάνουν τὸ φίλον, εἶνε ποὺ τὸν φοβοῦνται. Ἄν καμῶνονται πὼς δὲν τοὺς πονεῖ ἢ σάτυρά του, εἶναι ποὺ κάνουν τὴν ἀνάγκη φιλοτιμίας. Καὶ ἂν μερικὸι στὸ τέλος ξεχνοῦν τὸν πόνον ἀληθινὸν καὶ γελῶν μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους, εἶναι ποὺ ἢ σάτυρα τοῦ Σουρῆ δὲ φαίνεται ποτὲ προσωπικῇ. Ὁ Σουρῆς μαστιγώνει τὸ σύνολον, τὸ πολυπρόσωπον καὶ τ' ἀπρόσωπον. Τὸ πάθος του ξεχειλίζει σὴν ἕνα αἰσθημα ἐνάρετον, εὐγενικὸν, ὕψηλον. Καὶ ξεχωρ' ἀπὸ τὸ μακαρίτην τὸ Σιμιτέλον, — φαίνόμενον μοναδικόν, — δὲ θυμᾶμαι νὰ πειράξῃ, γιὰ ἐκδίκησιν, ἄνθρωπον ποὺ νᾶχε μαζὶ του λογαριασμοὺς προσωπικῶς.

Ἀλήθεια λοιπὸν, δὲν ἔχει φόρμα ὁ Σουρῆς; Ὑπάρχουν φόρμες καὶ φόρμες. Τοῦ Παλαμά, τοῦ Δροσίνου, τοῦ Πορφύρα, τοῦ Γρυπάρη, τοῦ Μαλακάση, ἢ φόρμα εἶναι βέβαια καλλιτεχνικώτερη. Δόκιμος πάντως κὶ ὁ στίχος τοῦ Σουρῆ, ἀβίαστος καὶ φυσικὸς σὴν αὐτογέννητος (δὲν ἔχει κανεὶς παρὰ νὰ τὸν παραβᾷ μὲ τὸ στίχον τῶν δυστυχισμένων ἀνθρώπων ποὺ τόλμησαν νὰ τὸν μιμηθοῦν...) Μὰ πῶς περίτεχνα δουλεμένος ὁ στίχος τῶν ἀλλωνῶν, πῶς ἀριστοκρατικὴ ἢ ἔκφραση, πῶς ποιητικὴ καὶ πῶς μελετημένη ἢ γλώσσα. Σὲ τέτλια δὲ χάνεται ὁ Σουρῆς. Τοῦ φτάνει κατὰ εἶδαμε τὸ θαῦμα τῆς ῥίμας κὶ ὁ καλομετρημένος στίχος ποὺ ἀποφεύγει, ὅσα μπορεῖ, τὴν γασμωδία. Ἡ μουσικὴ του εἶνε πολὺ ἀπλῆ. Κὶ ὅμως ὁ Σουρῆς ἔχει μουσικὴν αὐτὴ ἀπὸ τὰ σπάνια. Εἶνε ἱκανὸς νὰ συρτίξῃ ἀλάνθιστα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος ἕνα δύσκολον κομμάτι, ποὺ μόλις τᾶκουσε δυὸ-τρεις φορὰς (οἱ Ἑπτανήσιοι τὸ συρτίξουν μὲ τὴν πρώτην, μὰ μιλῶ γι' Ἀθηναίον). Πὼς γίνεταί' ἔτι, στίχος ποὺ τὸν ρυθμίζει τέτλιο αὐτὸ, νὰ μὴν ἔχη τὴν ἴδιαν ἀρμονίαν μὲ τὸν στίχον τοῦ φίλου μου Γρυπάρη π. χ., ποὺ δὲν τὸν ἀκουσα ποτὲ μου νὰ βγάλῃ δυὸ νότιες σωστῆς, — αὐτὸ εἶναι ἄλλο ζήτημα καὶ θὰ μᾶς παραστράτῃ. Ὁ Σουρῆς, ἤθελα μόνον νὰ πῶ, δὲν θὰ ζῆσῃ οὔτε γιὰ τὸ στίχον του

ὅσο οἱ ἀστυφύλακες ἀναγκάζονται, γιὰ νὰ βγάλουν τὸ ψωμί τους, νὰ γίνουντ' ἕνα μὲ λωποδύτες; καὶ μὲ κάθε παλιάνθρωπο, καὶ ὅσο ἡ Ἀστυνομία μας κυβερνιέται καὶ αὐτὴ, καθὼς καὶ κάθε ἄλλη ἐξουσία στὸν τόπο μας, ἀπὸ τὴν πολιτικὴν.

ΣΤΟ ΒΑΣΙΛΙΚΟ

τὴν Πέμπτη βράδι παίχτηκε μὲ μεγάλη ἐπιτυχία ἡ «Προμύμμη» τοῦ Γουλιέλμου, μὰ ἀπὸ τὶς ἐξοχώτερες τραγωδίες τοῦ μεγάλου Αἰσθητικῆς ποιητῆ, ποὺ οἱ Γερμανοὶ τὸν φέρνουν ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ Γκαίτε.

Τὸ ἔργο εἶναι μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν συνεργάτη μας κ. Κ. Χατζόπουλο, καὶ αὐτὸ φτάνει. Ἴσως σάλλο φύλλο, ἢ στὸ παραπάνω, δημοσιεύουμε μὴ σκηνὴ ἀπὸ τὴν «Προμύμμη» καὶ ἔτσι οἱ ἀναγνώστες μας θὰ μπόρουν νὰ κρίνουν καὶ οἱ ἴδιοι τὴν ἀριστουργηματικὴν ἔργασίαν τοῦ κ. Χατζόπουλου, καθὼς καὶ τὴ μεγάλη ἀξία τοῦ ἔργου.

Ὁ κ. Οἰκονόμου, καθὼς καὶ «Φάουστ» εἶσι καὶ τὴν «Προμύμμη» ἐθαματούργησε.

ΚΥΡΙΕ ΔΗΜΑΡΧΕ

νὰ ζήσεις, λυπήσου μας. Ψῆφο ἔχουμε καὶ μεῖς καὶ πάντα σὲ ψηφίσαμε καὶ θὰ σὲ ψηφίζουμε. Δώσε λοιπὸν διαταγὴ αὐστηρὴ στοὺς σκουπιδιάρηδες τοῦ Δήμου νὰ πᾶνε νὰ σηκώσουν τὰ σκουπίδια ἀπὸ τὶς στέγες τῶν «Αθηνῶν». Τί θέλεις; Νὰ πᾶσει καμιά πανούκλα μεθαύριο τὴν ἀνοιχτὴν στήν πόλιν;

Ἄνοιχτήκανε καὶ μερικοὶ ὑπόνομοι κεῖ μέσα, τοῦ Βλάχου, τοῦ Κανελλίδου καὶ δὲν ξέρουμε ποιοῦ ἄλλουνοῦ ἀκόμα. Τί τοὺς ἀφήνεις καὶ δὲν διατάζεις τοὺς μαστέρους νὰ τοὺς κλείσουν;

Ἐχεις χρυσὴ καρδιά, ἀγαπᾶς τὴν πόλιν καὶ τοὺς ψηφοφόρους σου. γι' αὐτὸ δὲ καὶ ἐλπίζουμε πὼς τὰ παρακάλια μας δὲ θὰ πᾶνε στὰ χαμένα.

ΚΑΛΑ

τὰ λέει ἡ «Μεταρρύθμιση» γιὰ τὸ λαϊκὸ συνδυασμό. Παιὶ κέρδος ἂν μποῦνε στὴ Βουλὴ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθλου, ἀπὸ μάλιστα μποῦνε θὰ γίνουν ἔργα τοῦ πρώτου πολιτικῆς τσαρλατάνου;

Ἀλήθεια μεγάλη αὐτὴ, καθὼς εἶναι ἀλήθεια καὶ

τῆλλο, πὼς πρέπει νὰ κατεβῶνε στὸν ἐκλογικὸ ἀγῶνα ἄνθρωποι μορφωμένοι καὶ ἀνεξάρτητοι, ποὺ νὰ ἔχουν ὀρισμένο πρόγραμμα καὶ ποὺ νὰ τὸ ξέρουμε πὼς ἅμα μποῦνε στὴ Βουλὴ δὲ θὰ ζητήσουν νὰ ρουφετοκολληθῶνε στὸνα καὶ στῆλο κόμμα, ἀλλὰ θὰ πολεμήσουν κατακέφαλα μὲ τὸ λόγο καὶ μὲ τὴν ψῆφο τους τὴν καταραμένη Βουλευτοφουλοκρατία.

Τέτιοι ἄντρες ὡς τὴν ὥρα δὲ φανήκανε. Ἐκεῖνοι ποὺ μᾶς ξεφουτρῶνουν σήμερα γι' ἀνεξάρτητοι, εἶναι σὺν τοὺς ἄλλους, καὶ θὰ βγάζανε μὲ προθυμία τὴ μουτσούνα τοῦ ἀνεξάρτητου ἀπὸ τὴ μούρη τους ἂν τοὺς δεχόντουσαν σὲ κανένα συνδυασμό.—Θεοτοκικὸ ἢ Ντεληγιαννικὸ, ἀδιάφορο.

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΒΛΑΜΗ

9

Μπιμπέρω μου, σ' ὀρκίζομαι
στὸ δίκιο μαχαίρι μου
πὼς σὲν ξεχειμωνιάσομε
θὲ νὰ σὲ κάμω ταῖρι μου.
"Αχ, πίστεψε στὰ λόγια μου
καὶ πάψε τὰ ναζάρια σου·
δὲ μὲ κοιᾶς πὼς γένηκα,
νὰ πίνω τὰ φαρμάκια σου;
Θάσαι σωστὴ βασίλισσα
στὴν ἀγκαλιὰ μου ἔνοια σου·
μὲ τ' ἀργυρὰ σιολίδια σου
καὶ τὰ μαλαματένια σου!

10

Σύρε νὰ πῆς τοῦ κῆρη σου
πὼς δὲ σ' ἀποχωρίζομαι,
γιατ' εἶμαι λεβεντόπαιδο,
καὶ στὸ κρασί γνωρίζομαι.
Νὰ πῆς καὶ στὰ ξαδέφια σου,
ποῦ μὲ κατηγοροῦσαν,
πὼς ὅσοι κακοφρόνησαν
σ' ἐμένα, δὲ χρονοῖσαν!
Κι ἂν τύχη καὶ νομίζομε
πὼς ἄλλον θὰ σὲ δώσομε,
τοῖχα σγουρὴ πετύχανε
καὶ θέν... νὰ τὴν ἰσοῦσομε!

ΚΑ'ΙΝ

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΜΙΑΣ ΣΤΡΟΦΗΣ

ΙΕΡΕΜΙΑΚΗΣ ΤΗΣ „ΕΣΤΙΑΣ“

(κ. «Ἔστια» τῆς Δευτέρας)

Δὲ μᾶς ἀρέσει καθόλου οὔτε ἡ μπαλωμένη γλῶσσα τῶν ἐφημερίδων οὔτε ἡ ξεχαρβάλωτη ἐνεργεια τους, ποὺ καὶ τέτοια συντελεῖ γιὰ τὴν παράλυση τοῦ ἐθνικοῦ ἔγκεφαλου καὶ γιὰ τὸ σκότωμα καὶ τὴν ἀνηθικοποίησιν τῆς νεοελληνικῆς ζωῆς, οὔτε οἱ θολωμένες ἢ κἀλλία ἀνυπαρχτες ἰδέες τους. Μολονότι φυσικά, μᾶς ἀκηδιάζουν τὰ καμώματά τους καὶ ὁ δρόμος ὁ στραβὸς ποὺ πῆραν, ἐν τούτοις θέλομε νὰ πιστέψομε πὼς δὲν πορεύονται ὅπως πορεύονται ἀπὸ κακὸ σκοπὸ, πὼς δὲν τοὺς λείπει φιλοπατρία παρὰ μόνον πὼς εἶναι μουδιασμένοι οἱ συντάκτες τους ἀπὸ παλιῆς τῶν δασκάλων μας ἀμαρτίας. Καὶ κατὰ κράδα λυπούμαστε πὼς ὕστερ' ἀπὸ τόσο φῶς καὶ τόση ἐπιστήμη ἐξακολουθεῖ ἀκόμη μέσα στὸν αἰῶνα τὸ μεσαιωνικὸ αὐτὸ μούδιασμα καὶ ξοδεύεται τόσο μελάνι, γιὰ νὰ τυπώνονται μὲ τὸ σωρὸ δερτῆρι γιὰ τὸ ράφι καὶ σεντόνι μὲ σκουληκοφαγωμένους γραμματικούς τύπους καὶ βουκολακισμένους λέξεις, γιὰ μιὰ τρύπα στὸ νερὸ καὶ γιὰ τὴν κακὴ καὶ ψυχρὴ μας μέρα.

Ἐννοεῖται πὼς σὲν Ἕλληνες ποὺ εἶναι καὶ αὐτοί, ἂν καὶ ὅλοι τοὺς ἀνόητα δουλεύουν γιὰ νὰ μᾶς βγάλουν τὸ Θεὸ μας καὶ νὰ φτιάσουν τὴν τρύπα στὸ νερὸ, ἔχουν καὶ οἰκογενειακὰ μαλώματα ἀναμεταξύ τους, ὁ καθένας θέλει κατὰ τὸ δικὸ του τρόπο νὰ σωριάζη ψευτιῆς, νὰ τρυπᾶ τὸ νερὸ καὶ νὰ δολοφονᾶ τοὺς Ἰσάχους, καὶ σὲν λόγιοι, δὲν παραδέχονται μετὰξύ τους ἀνώτερο, καὶ ἀπὸ ἀπλό κομπλιμέντο μονάχα φώναξαν ἕνα δυὸ φορές τὶς προάλλες πῶς ὁ Γαβριηλίδης εἶναι ὁ πρῶτανός τους, ὡς ποὺ νὰ μπῆ στὴ φυλακὴ καὶ νὰ ἡσυχάσουν.

Ἄλλ' ἐνῶ κρυφατρῶνουνται μετὰξύ τους, ἀπαράλληλα ὅπως μερικοὶ πατριωτικοὶ σύλλογοι, τοὺς βλέπεις, ἐξὸν ἀπὸ λίγες φωτιρὲς ἐξαιρέσεις καὶ μικρὲς διαφορὰς ποὺ ἔχουν, νὰ ἐνώνουνται ἀπελπισμένα γιὰ νὰ πολεμήσουν τὴν πραγματικὴν μας γλῶσσα ποὺ δόξα σοὶ ὁ Θεὸς ζῆ καὶ θὰ ζῆ στὴ ζωντανὴν μας λαλιά, καὶ καθένας ἀπὸ τὴ στήλη ποὺ τοῦ δρίζει ὁ διευθυντής του, σὲν ποτικὸ ἀπὸ τὴν τρύπα τους, νὰ ροκανίζον καὶ νὰ μασσοῦλίζουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὰ σάνδια τοῦ πετροθεμελιωτοῦ καὶ ἀσάλετου παλα-

οὔτε γιὰ τὴ γλῶσσα του. Θὰ ζῆσῃ γιὰ κάποιον ἄλλη φόρμα, βαθύτερη καὶ ἰσχυριώτερη, ποὺ δίνει στὴ σάτυρά του καὶ τὴν φόρμα αὐτὴ, ποὺ βραϊσκειται σιμώτερα στὴν οὐσίαν, στὴν ψυχῇ, καὶ κάνει τὸ λόγο τοῦ ποιήτου, ποὺ φαίνεται φόρμα πρωτότυπη, ἀμίμητη, τελεία.

Ὁ Σουρῆς εἶνε γιὰ μένα μεγάλως τεχνίτης, γιὰτὶ μπόρεσε νὰ βρῆ καὶ νὰ παρουσιάσῃ καινούργιες σχέσεις κωμικοῦ. (Τὸ σχέσις ἐδῶ εἶνε ἄρος, ποὺ δὲν ξέρω πὼς θὰ τὸ μετάρραξεν ὁ Παλλῆς, μὰ πιστεύω πὼς καταλαμβάνεται καὶ ἀμετάρραξτος). Προικισμένος ἀπὸ τὴ φύσιν μὲ θαυμαστὴν ἰκανότητα νὰ διακρίνῃ ἀμέσως σὲ κάθε πρᾶγμα τὴν ἀπειρία του ὄψιν, —μὴν ὄψιν ποὺ κανένας ἄλλος δὲ θὰ μπόρουν νὰ τὴν ἰδῆ, μὰ ποὺ ὅλοι τὴν βλέπουν καὶ τὴν ἀναγνωρίζουν ὕστερα, ἅμα τοὺς τὴ δειξῆ ὁ κωμικός, —ἀνάπτουζεν ἕνα πνεῦμα σατυρικῶν ιδιόρρυθμο, ἐμῶρρωσεν ἕνα τρόπον ἐντελῶς ρωμαϊκὸ μὲ καὶ ἐντελῶς ἀτομικὸ. Δὲ μοιάζει μὲ κανέναν ἄλλο σατυρογράφου, οὔτε δικὸν μας, οὔτε ξένο, οὔτε παλιῶ, οὔτε νεώτερο. Ὁ τρόπος ποὺ πέρνει τὸ καθὲν του θεμα, οἱ σκηνὲς ποὺ ζετυλίγει μὲ τὰ διάφορα πρόσωπα τοῦ Ρωμηοῦ, φανταστικὰ καὶ πραγματικὰ, —σκηνὲς ποὺ ἀποτελοῦν πάντα σὲ μιὰ μικρὴ κωμῶδια, —εἶναι κατὰ ἀπρόοπτον, ἀπρόβλεπτο καὶ πολλές

φορὲς δαιμόνιο. Συχνά, ὅπως ὅλοι οἱ σατυρικοί, προστρέχει στὴν παρωδία καὶ στὸ εἶδος αὐτὸ εἶναι πάλι μοναδικὸ καὶ χαρακτηριστικὸ, ἀπὸ τὴ ρωμαϊκὴ ζωῇ, ποὺ νὰ μὴν τὸ ξέρῃ καὶ νὰ μὴν τὸ μετὰχειρίστηκε στὴ σάτυρά του. Ἐχει στὰ χέρια του τὸ πλουσιώτερον ὕλικόν, καὶ δὲν τοῦ ξεφεύγει ἰδιωτισμός, παράδοση, παροιμία, λαϊκὸ ἀνέκδοτο καὶ προφορὰ ἀκόμα τοπικὴ, ἀπ' ὅλη τὴ Ρωμιοσύνη. Φύλλο «Ρωμηοῦ» δὲ θὰ βρῆς ποὺ νὰ μὴν εἶναι γεματο ἀπὸ τὰ πρὸ εὐτυχημένα εἰρήματα.

Ὁ Ψυχάρης μὲ κάνει τὴ μεγάλη τιμὴ νὰ μνημονεύῃ τὴ Στέλλα Βολάντη μὲτὶ μὲ τὰ ποιήματα τοῦ Δροσίνου, γιὰ νὰ πῆ πὼς κρατοῦνται ἀπὸ ἰδανικὰ τέχνη, π' οὔτε σὲν ὕπνο του δὲν τὰ εἶδεν ὁ κατ' ἐμὲν ὁ Σουρῆς. Δὲ μιλῶ γιὰ τὰ ποιήματα τοῦ Δροσίνου μὲ τὶς γλυκιῆς τοὺς φῶρες. Μὰ ὅσο γιὰ τὰ δικὰ μου φτωχότατα διηγήματα, — μὲ πικραίνει κατὰ κράδα νὰ τὸ συλλογιέμαι, μὰ δὲ μὲ τυρλώνει τόσο ὁ πατρικὸς ἐγωισμός, —μπορεῖ νὰ ἔχουν κάποιον σχετικὴν ἀξία, μπορεῖ νὰ εἶναι καλλίτερ' ἀπ' ἄλλα, μπορεῖ νὰ διαβάξουνται ἀκόμα καὶ ὅταν δὲ θὰ διαβάξεται πᾶ ἀπὸ τοὺς συγχρόνους μας ὁ «Ρωμιός» μὰ εἶμαι βεβίως πὼς θὰ ἔχουν ὀλοτέλα ξεχαστῆ, καὶ πὼς καὶ αὐτὸ τὸ χαρτὶ ποὺ εἶναι τυπωμένα θὰ ἔχη

τριπλὴ σὲ σκάνη. ὅταν τὸ ἔργο τοῦ Σουρῆ, ξανατυπωμένο, ξανακνωμένο, θὰ χαίρεται τὴ ζωὴ τὴν ἀθάνατη!

Εἶπα προηγουμένως πὼς χαρίζω τὸν τόμο ποὺ θὰ κλειοῦσε τὸ ἀποσπᾶματα κείνου τοῦ Σουρῆ, ποὺ θὰ μοιαζαν περισσότερο μὲ τὰ ποιήματα τῶν καινούργιων ἰδανικῶν. Τὸν χαρίζω αὐτὸν γιὰ νὰ κρητῆσω ἕνα ἄλλο. Ὁ τόμος αὐτός θὰ φανῆ μὲτὶ μὲτὶ διαλεχτὰ κομμάτια ἀπὸ τὸ «Ρωμηό» καὶ ἀπὸ τὰ «Ποιήματα», καὶ θὰ δίνῃ μὴν ἴδια γιὰ τὸ Σουρῆ στοὺς κατοπινοὺς, ποὺ βέβαια δὲ θὰ μπόρουν νὰ διαβάξουν καὶ τοὺς τριάντα ἢ σαράντα τόμους ποὺ θὰ φῆσῃ πίσω του ὁ ἀνεξάντλητος ποιητής. Ἐ! ἢ συλλογὴ αὐτὴ, τὸ ἀπῆλθισμα, τὸ κορφολόγισμα, —μπορεῖ νὰ εἶνε καὶ δυὸ τόμοι, ξέρω καὶ ἐγώ; θὰ μείνῃ βιβλίον ἀθάνατο, κλασικόν, καὶ θὰ διαβᾶξεται ὅσο θὰ ὑπάρξῃ στὸν κόσμῳ φιλολαγία καὶ τέχνη. Ὁ καὶ τοποθετηθῆ στὶς βιβλιοθήκας δίπλα σὲν Ἀριστοφάνη, δίπλα στοὺς μεγάλους σατυρικοὺς καὶ κωμικοὺς. Τί θὰ ἔχη μίσα; Δὲν ξέρω. Ἐγὼ δὲ θὰ ἐπιχειρῶσῃ τὴν ἐκλογὴν, —ὁ καιρὸς θὰ τὴν κάμῃ. Μὰ μὲ φαίνεται πὼς δὲ θὰ λείγῃ τὸ φῶλλον τοῦ Μαρθωνίου δρόμου, οὔτε ἡ φυγὴ τῆς Λάρισσας, οὔτε ἡ σκηνὴ ἐκείνη ποὺ ὁ μακαρίτης ὁ Φιλῆμων πέρνει τὸ Βασιλεῖα Γεώργιο καὶ τὸν οδηγεῖ στοῦ τάφου

τιού, για να κάνουν τί ; Για να φήσουν μερικές άκα-
θαρίσιες και να ξαναγυρίσουν στο φρούριό τους, δηλ.
στην τρύπα τους, και ούτω καθεξής.

Πόσο είναι βέβαιο πως τρώγονται μεταξύ τους
ἀπόδειξη πως οι πειότεροι στα «Εὐαγγελικά» γύ-
ρεψαν να χαντακώσουν την «Ἀκρόπολη», ως πού
πέρασε ὁ καυγᾶς και λούφαξαν και τῆς κάνουν τώρα
και κομπλιμέντα. Ἀπόδειξη πως ἀπὸ τὴν πλευρὰ
τοῦ παλιῦ «Ἄστου» βγήκε τὸ «Νέο Ἄστυ» κι ἀπὸ
τὴν πλευρὰ τῆς «Ἀκρόπολης» βγήκαν οἱ «Ἀθη-
νες» τοῦ ἀξιότιμου κ. Πώπ, πού τώρα τελευταία
ἔμαθε στὴν ἐντέλεια πως να μαγειρεύη ψεύτικα τη-
λεγραφήματα και τᾶβαλε μετὰ τὸ «Ἄστυ», για νὰ
κάνουμε, μαθῆς, και λίγο γούστο.

Κι ἀλήθεια δὲν τὸ κρύβουμε πως μ' ὅλη τὴν
ἀηδία πού αἰσθανόμαστε, κᾶνουμε και γούστο, ἀ-
πολαύουμε και κάπια εὐχαρίστηση παρακολουθώντας
τις γελοιογραφίες τῶν ἐφημερίδων μας. Νομίζει κανείς,
σὺν τῆς διαβάσει, πότε πως ὄνειρεύεται Ἰα-
πωνικά ὄνειρα, πότε πως ὁ Παγανέλης πῆγε και
πῆρε συνέντευξη στὸν Ἀμβρακικό κόλπο μετὰ τὸν
Ὀκταβιανὸ Ἀύγουστο κ' ἔκανε θυσία στὸ Ἄκτιο,
πότε πως συγκινήθηκε ἡ γῆ κ' ἡ οἰκουμένη μετὰ τὴν
καινούρια πρωθυπουργία τοῦ Γερῶ-Ντεληγιάννη, πότε
πως τὰ φευγαλέα τοῦ Ἐπισκοπόπουλου στάθηκαν
πιά και δὲ φεύγουν, πότε πως ὁ Μουρούζης ἀνε-
λήφθηκε στοὺς οὐρανοὺς και τὰ ρεστα κ' ἔτσι πᾶει
νομίζοντας και λόντας. Ἐνα πρᾶμα μονάχα δὲ νο-
μίζει, πως οἱ ἐφημερίδες μας δημιουργοῦνε φαντα-
τικές γλωσσικὲς νικες, φτιάχνουν τρόπαια μετὰ καμ-
μένες μεταφράσεις τοῦ Εὐαγγελίου, χαιρετᾶνε τὸν
ξαναγεννημὸ τῆς γλώσσας τοῦ Περικλῆ ! θαμμάζον-
τας τὸν Παγανέλη ἐνῶ ἀπ' τὴν ἄλλη παραδέ-
χονται μετὰ τὸ Γκιουλιετᾶν τοῦ Σααδῆ—Ἀργυρό-
πουλου και τῆ δημοτικῆ—κηρύχουν πως ὅλο τὸ
ἔθνος νοιώθει και Πλάτων και Θεουκλίδη, σφίγ-
γουν τὸ χεῖρ ὁ Γιάνναρος τοῦ Καρώνη και ὁ Καρώνης
τοῦ Γιάνναρου κ' ὕστερ', ἀν ἀγκᾶς, ἔρχεται κ' ἔνας
ἀληθινὸς δημοσιογράφος, ὁ Γιαννόπουλος, και γρά-
φει στὸ «Ἄστυ» (δῶ και 3 1) 2 μῆνες) ὄχι τὴν
Κυανῆ ἢ Κίτρινη, παρὰ τὴ μαύρη Βίβλο, τὴν κα-
τάμαυρη, τῆς ἐφημεριδογραφίας μας, τοῦ Τύπου μας.
Νὰ ὁ Τύπος, πού ἔρχεται νὰ μᾶς, πῆ πως δὲν τοῦ
ἀρέσουν οἱ ἰδέες μας. Ἄμ οἱ δικῆς του ἰδέες ποιῆς
εἶνε και ποιῆς οἱ ἀρχές του ; Δὲ μᾶς κάνει τὴ συγ-
κατάβαση νὰ μᾶς τίς πῆ ;

Τί κρίμα, τὸ ξαναλέμε, τόσο καιρός, τόσο με-

λάνη, τόσο ἴδρος, τόσα πεστήρια, τόσες στράτες·
τῶν ρεπέρτερ, τόσες φωνῆς και φωνᾶς και τρεξίματα
τῶν λούστρων, τόσο χασομέριο τῶν χασομέρηδων-
ἐφημεριδοδικαστῶν, νὰ χάνονται για καὶ αἰνῆ τῆ
κωκομοιρῆ μας ἀπ' τὴ μιὰ, για νὰ πλακτίνη τοῦ
νεροῦ ἢ τρύπα ἀπ' τὴν ἄλλη.

Α. Π.

ΔΗΛΩΣΗ

Στῆς «Ἀθῆνες» δημοσιέψανε δύο τρεῖς
κύριοι δῆλωσι πὼς δὲν εἶναι δημοτικιστᾶς
και πὼς ἀδικα ὁ κ. Ψυχάρης τοὺς ἔγραψε
στὸν κατάλογό του. Ἄν διαβάζανε οἱ κύριοι
αὐτοὶ τὸ ἄρθρο τοῦ «Ἐνωσι θὰ πῆ Δύναμι»
θὰ βλέπανε πως στὸν κατάλογο δὲ μπήκανε
οἱ καθαροὶ δημοτικιστῆς, μα και κείνοι παῦ-
τυχε νὰ γράψουν μᾶς δύο φορές κάτι σὲ δη-
μοτικὴ γλῶσσα. Κάθε δῆλωση λοιπὸν τοῦ
κ. Ζουρντζῆ, Κοσμῆ, Δημητρακόπουλου και
δὲν ξέρουμε ποιανεῦ ἀλλουνεῦ ἀκόμα, εἶτανε
ὄλωσιδιῶλου περιττή. Στὴ θέση πού μᾶς ἀ-
δειάζουν οἱ κύριοι αὐτοὶ μποροῦν νὰ μποῦνε
ἄλλοι, πού εἶτε ξεχαστήκανε, εἶτε γι' ἄλ-
λους λόγους, πού τοὺς ἀναφέρει ὁ κ. Ψυ-
χάρης στὸ σημερινὸ τοῦ ἄρθρου, δὲ μπήκανε.
Νὰ λ. χ. στὴ θέση τοῦ κ. Δημητρακόπουλου
μπορεῖ νὰ μπεῖ ὁ Πολυλάς—ἀν και βεβηλώ-
νουμε τὴ μνήμη του μετὰ τὴ σύγκρισιν—και
στὴ θέση τοῦ κ. Ζουρντζῆ ἢ τοῦ κ. Νέν,
πού θὰ κάνει ἴδια δῆλωση αὐριο, ὁ κ. Ἀγ-
γελοσ Βερούκιος, πού τὸνομά του ἔπρεπε νᾶναι
ἀπὸ τὰ πρῶτα στὸν κατάλογο, ἢ ὁ Α. ἢ
Β. τελειόφοιτος τῆς φιλολογίας.

Τὸ μόνο πού μᾶς ἐλύπησε εἶτανε ἡ δῆ-
λωση τοῦ κ. Δραγοῦμη, γιατὶ ὁ «Νουμάς»
κι ὄχι ὁ κ. Ψυχάρης, ἔβαλε τὸνομά του στὸν
κατάλογο,—τῶν Δημοτικιστῶν κι ὄχι
Ψυχαριστῶν, γιατὶ ὁ κ. Ψυχ. δὲν ἀ-
ναγνωρίζει οὔτε θέλει κανένα για Ψυχαριστῆ,
μα ὅλους τοὺς θεωρεῖ ὁπαδοὺς τῆς Ἐθν.
γλώσσας.—Ὁ κ. Ι. Δραγοῦμης μας ἔφερε μιὰ
πολύτιμη πραγματεία του, γραμμένη στὴ
δημοτικῆ, και τᾶνε δημοσιέψανε στὸ «Νου-
μᾶ». Θαρροῦσαμε λοιπὸν πως τὸνομά του

μποροῦσε νὰ τιμῶσε τὸν κατάλογο τῶν Δη-
μοτικιστῶν. Ἄν γελαστήκαμε, νὰ μᾶς συμ-
παθαίει.

Ὁ κ. Δημητρακόπουλος στὴ δῆλωσή του
μιλάει και για κάπιο δημοτικιστῆ πού τὸν
εἶχε ἄλλοτε ὑπερέτη (!!) και τὸν ἐδίωξε για
κλέφτη. Ἄν και δὲν ἀναφέρει τὸνομά του,
ἀπὸ δειλία βέβαια, τότε βεβαιώνουμε πως
ὁ φτωχὸς μα τιμώτατος αὐτὸς συνάδερφός
μας δουλεύει δύο χρόνια στὸ «Νουμᾶ», μᾶς
ἔκανε τὴ χάριν νὰ μᾶς εἰσπράξει ἕκατὶ κι
ἀπάνω συντρομές, κι ὄχι μόνο δὲ μᾶς ἔκλε-
ψε, μα και τὰ ποσοστὰ πού εἶχε δικαίωμα
νὰ πάρει τᾶψανε για τὸ «Νουμᾶ». Ἐπειτα
και τᾶλλο, ὁ συνεργάτης μας αὐτὸς, πού μᾶς
τιμᾶει μετὰ τὴν φιλία και μετὰ τὴν συνεργασία
του, ὑπερετεῖ σήμερα στὸ στρατό, κληρωτὸς,
ἔχει και κάπιο βαθμὸ, κι ὅμως οὔτε τὸ γα-
λόνι τοῦ ξύλωσε ἢ Πολιτεία, οὔτε στῆς φυλα-
κῆς τὸν ἔστειλε για ἐγκληματικὴ πράξη. Τί-
μια μένει και τίμιν θὰ φύγει ἀπὸ τὸ στρατό.
Νὰ τὸ ξέρει αὐτὸ ὁ κ. Δημητρακόπουλος.

ΖΩΗ

Χαμογελάει ἡ Αὐγὴ ροδόχρυση. Στὸ δάσος πι-
γαλὴ πνοὴ ἀνέμου σέρνεται, ροφώντας τῶν ἐνθῶν
τις εὐωδίες. Λουστμένη ἢ στράτα μετὰ δροσιὰ και μ'
ἄνθια τ' Ἀπριλιοῦ, σπαρμένα ἀπὸ τῆς νύχτας τοὺς
τρελλοὺς χοροὺς τ' ἀνέμου, χυνότανε στοῦ δάσους
μῖσα τὰ παγκὰ κλεδιά.

Μετὰ τ' ἄνθια τ' Ἀπριλιοῦ και τις δροσιές, μετὰ
βῆμα ἀργό, πατοῦσε τοῦ χωριοῦ ἢ λυγερῆ, σὺν ὁ-
μορφῇ νεαρίδα πού τὴν πλάνεψε ἢ τὸση τῆς ζωῆς
ἐπιθυμῖα και τῆς Αὐγῆς τὸ φῶς τὸ ἡμερο.

Στέκει ἢ ὀλόλευκη, θωρεῖ μετὰ μάτια λυτάρη
τὴν μαγικὴ κ' ἀστειρευτὴ πηγὴ, ἔπου μετὰ πλοῦσια
ζωὴ τὴν περιχύνει και φιλεῖ τὸν ἀνεμο πού τὰ μαλ-
λιὰ μετὰ πόθο τῆς χαιδεύει ἐρωτικῶς και μεθυσμένη
πνίγεται ἀτὴν ἠδονὴ πού γάρω χύνει ἢ πλάση σφι-
γαλῆ.

Μάτια κομμένα, μυστικὴ ἀνατριχίλα, ζεστασιὰ
και κρῖο, στεναγμός, λιγοθυμῖα, σὺν ἕνα δάκρυ ἀ-
κούσιο, ἀνήκουστης γλυκείας τῶν χαιλιῶν ψιθυρι-
σμοῦ και πέλαγος γαλήνης χαμογέλασμα, ὄγλι-
γαρα ἀπαντανουτὰ τὴν δένουν και κωλὴ τὴν σέρ-

τῶν προγόνων, — εἶνε κομμάτι σατυρικὸ ἀπὸ τὰ με-
γάλα, — οὔτε ἴσως ὁ θρῆνος τοῦ Δεληγιάννη, ὅταν
ἔπεσε στῆς ἐκλογῆς τῆς 7 Ἀπριλιοῦ, νομίζω, — μιὰ
παρωδία τῶν ἐπιταξίων θρῆνων καταπληκτικῆ :

Κρεμνὴ κ' ἡ Δημητσίνα
Εἰς κάθε τῆς ταβέρναν,
Εἰκόνας τοῦ Προδότη...
Οὐδ' ἔτρεψε τὸ μάνα
Ἐκίνησαν τὴν πτέοναν
Κατὰ τοῦ τροφολότου.

Τρίβολοι και παγίδες
Μπροστὰ στοὺς προανόμους
Ποῦ πῆρανε κουδούνια
Ἄπὸ τραγὰ και γίδες,
Και γύριζαν στοὺς δεύρους
Κ' εἰς ὅλα τὰ καντούνια...

Πολλὰ μπορεῖ νὰ ἔχη... Κ' οἱ κατοπινοὶ πού
θὰ κρίνουν καλλίτερα μας και θὰ τὰ βλέπουν ἀπὸ
μακρὰ χωρίς μικροσκοπιο, θὰ λένε πως εἶναι ἀρι-
στοτεργήματα. Κι ὁ Σουρῆς θὰ ζῆ εἰς τοὺς αἰῶνας,
μαζὶ μετὰ τὰ μεγάλα ὄνοματᾶ, ἀνάμεσα στοὺς πέντε-
δέκα πού ἔχει νὰ δειξῆ στὸ εἶδος ἢ παγκόσμια φι-
λολογικῆ. Νὰ, αὐτὴ εἶνε ἡ φόρμα τοῦ Σουρῆ !

Ὁ τόμος μπορεῖ ἀκόμα νὰ ἔχη και τὴν εἰκόνα
του. Μιὰ μορφή χαρακτηριστικῆ, μοναδικῆ, ὅπως ἡ

ψυχὴ πού ἐκφράζει, μετὰ δικὴ τῆς ξεχωριστὴν εὐμορφίαν,
μετὰ στόμα σαρκαστικὸ, πού θυμίζει τὰ παλιὰ κωμικὰ
προσωπεῖα, και μετὰ μέτωπο φωτεινὸ, οὐράνιο, σπρα-
γισμένο μετὰ τὴ σφραγίδᾶ τῆς μεγαλοφυΐας, τὸσον
ἐμφαντικῆ, ὅσο κανένας Ρωμηὸς δὲν τὴν ἐδειξεν ὡς τὰ
τώρα, ἔξὸν ἀπὸ τὸ Σολωμό. Ἄ, ὄχι ! τέτοια μορφή
δὲν εἶναι κατὰ τυχαίον. Πάρτε τὴν εἰκόνα τοῦ Σου-
ρῆ, ἔχτε τὴν κοντὰ στοὺς μεγάλους, και θὰ ἰδῆτε
πως ὑπομένει τὴ σύγκρισιν ἀζημίωτα.

***

Αὐτὸ εἶναι τὸ κῶριε πού κᾶνω τοῦ Σουρῆ. Κου-
χιέμαι γι' αὐτὸ, και καυχιέμαι ἀκόμα πως βλέπω
κάτι μακρύτερα, και κάπως ἀνώτερα και πιὸ ἐλεύ-
τερα ἀπὸ κείνους, πού ἀρχισαν τώρα ὕστερα νὰ κρυ-
φολένε πίσω ἀπ' τῆς πόρτες, πως ὁ Σουρῆς εἶνε κοι-
νὸς στιχοπλόκος, σὺν τὸ Σουτσο, σὺν τὸν Καρύδη
και σὺν τὸν Κόκοιο!.. Ἄλλου δουλεύει πρόληψη κι ἄλ-
λου ζήλεια. Εἶναι ὅμως και μερικοὶ πού νομίζουν
χρῆος τους νὰ χτυποῦν τὸ Σουρῆ μετὰ τὴν ἰδέαν πως
βλάπτει τὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Ὀλοὶ ἔχουν ἀδικιο, —
κι οἱ τελευταῖοι τὸ μεγαλῆτερο (*).

(*) Δὲ βλέπω, ἀλήθεια, σὲ τί μπορεῖ νὰ βλιψῆ τὸ
ζήτημα ὁ Σουρῆς. Μιὰ μέρα ἢ ἱστορία θὰ πῆ πως ὁ

Δυὸ λογάκια τώρα και για τὸ κῶριε πού κᾶνω
τοῦ Ψυχάρη. Θέλω νὰ εἶμαι εἰλικρινῆς και ποτὲ μου
δὲν κρύβω κείνο παῦχω μέσα μου. Μάλιστα θὰ
πηδοῦσα ὡς τὸ τρεβάνι, ἀν ποτὲ ὁ Ψυχάρης θῆλε
σκαρῶση καμμὶ κριτικὴ μελέτη για τὰ στωχὰ μου
ἔογα, ἔστω και σὺν αὐτῆ πού σκάρωτε για τὸ Σου-
ρῆ. Καὶ τὸ ψεγάδιασμα τοῦ ἀκόμα θὰ μου εἶνε τιμὴ,
και μεγαλῆτερον ἀπ' ὅ, τι μου ἀξίζει. Μὰ μετὰ τὴν
ἴδιαν εἰλικρίνεια δηλώνω, κι ὅποιος μετὰ κολογνοῖ-
ζει τὸ πιστεύει, πως ποτὲ, οὔ μετὰ φορά, δὲν ἔγρα-
ψα καλὸ για τὸν Ψυχάρη μετὰ τετοιαν ἢ μ' ὅποιαν ὀη-
ποτε ἄλλην ἐπισθόβουλην ἰδέαν. Ἄν δὲν ἦταν ἔτσι.
θὰ φυλαγόμουν νὰ γράψω γι' αὐτὸν και κηκό, ἐνῶ
μού φαίνεται πως δὲν εἶναι ἢ πρῶτη φορά πού αὐθα-
δισαὶ νὰ διατυπώσω γνώμης ἀντίθετες μετὰ τῆς δικῆς
του... Τί τὰ θέλετε ! κῶριε πολλὰς φορές μπορεῖ
νὰ κᾶμα στὴ ζωὴ μου — μὰ για ποῖκα ποτὲ !

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Σουρῆς αἶταν ποιογενέστερος ἀπὸ τὴ γλωσσικὴ Ἀναγέν-
νηση, ἀπαρτίλλαγα ὅπως θὰ τὸ πῆ και για ἕνα μεγάλο
πεζογράφο : τὸν Παπαδιαμάντη. Πως βρίζει τοὺς μαλ-
λιάρους ; Ὄ, πόσοι δὲν τοὺς βρίζουν, χωρίς τούλαχιστο
νὰ εἶναι Σουρῆδες γὰ νὰ μπορῆ κανεὶς νὰ τοὺς συχωρήσῃ !
Σημ. τοῦ «Νουμᾶ». Ὁ κ. Ξενόπουλος μᾶς ζήτησε

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

νον στους βιθούς του κόρφου, τους άρχαυτους, τής μέγαιρας ζωής, που άλύπητα, μ' άέρινα τυλίγει φύχτια, τήν χρυσή τής νεότητος όμορφιά.

Μισαποκοιμισμένη ρίχνεσαι στη γή κ' έχει για στρώμα τ' άνθια, τις δροσιές, για σκέπασμα του άνέμου τήν πνοή, κ' έκει γυμμένη σφίγγει δυνατά τον άγνωστο της έρωτα, τους πόθους τους ασόλληπτους, όπου γεννούν φαρμάκια να λουστούν κ' άθόρυβα να σβύσουν.

Εύτυχισμένη, σ' όνειρα γλυκά, πέφτει, κυλιέται, χάνεται και δε γρικα το δολερο τής συμφορας της σερπετό, που από μέσα απ' τα κλαδιά, ρίχνει τα μάτια του θολά, στη σάρκα τήν άμόλυπτη τής λυγερής, τήν άπλωμένη σ'ν λευκό τής μυγαλιζας κλωνάρι, τήν στράτα τή σπαρμένη με δροσιά και μ' άνθια τ' άπριλιού γλυκόχρωμα.

Μέσα στην έβυσσο πλανα τον πυρωμένο λογισμό· πέρνει του Άδη τή φωτιά, του γάμου της λαμπάδα άλλο δεν βλέπει.. χύνεται σ'ν σ' όνειρο, δαγκώνει το σερπετό τήν σάρκα της...

Συπνάει... Γύρω ή ζωή, θανάτου έχει μυρωδιά, κλαίει στα δέντρα ό άνεμος και μαραμμένα ρίχνει τ' άνθια στη στράτα τήν παλιά.

TANOS KEAMAS

ΣΤΗ ΠΟΙΗΣΗ

Στό φίλο μου Χριστοφάκη

—Τί με τραβάς, τρανότερη, στ' άπατη τό σου σπητι. Λησμένα με στον κάμπε αυτό να περπατάω σκυμμένα και να με τρώη ή γύμνια μου, άλλο!!.. τ' άποσπερτε άσε με μόνο να θωρω τα κάλλη έρωτεμένα.

Κι άσ' με να κλαίω στη μοναξιά με τις σκιές μου άντάμα. Στα γλαρονήσια να γρικω π' άφρακοπάει το κύμα... να με χτυπά σ'ν χάδεμα του θειστή τό κάμμα κι άνέλπισσα να σε ποθώ ως που να γένω θρίμμα...

Είμαι μικρά μου τα φτερά και δε θα σ' άγκαλιάσω. Μά έχω καρδιά που ή αγάπη σου με βιά τή συνεπαίρνει· κι αν ζηση άγλύκανη από σε, στο τέλος θα σε φτάσω καθάλλα π'α στα σ ύ γ ν ε φ α που μια πνοή θα φέρνη..

ΓΙΑΝΝΗΣ ΖΕΡΒΟΣ

τόπο για νάπαντήσει στον κ. Ψυχάρη και του τότε παραχωρήσαμε, αν και δε βλέπαμε ποιά λόγο ειχεν άπαντήσει, άφου ή κριτική μελέτη του κ. Ψυχάρη ειτανε για το Σουρή κι όχι για λόγου του. Τήν άπάντησή του γ'νε διαβάσατε κ' ειδατε πως ό κ. Ξενόπουλος περισσότερο μιλάει για το Σουρή και λιγώτερο για τον έαυτό του και για το κόρτε που κίνει στον κ. Ψυχάρη, και που το παραδέχεται γι' άληθινό, και μάλιστα τόσο χαριτωμένα. Μ' άλλα λόγια στην άπάντησή του ό κ. Ξεν. βγαίνει δικηγόρος του ά δε κ η μέ ν ο υ πελάτη του. Δικαιώμα του αυτό και κανένας δεν του τ'ρνιέται. Μας ειδατε τον άλλο Σουρή, καθώς τότε φαντάζεται λόγου του, και τον εύχαριστούμε. Έβ'ον όμως από το Σουρή του Ψυχάρη κι από το Σουρή του Ξενόπουλου, ειδαμε μες και τ ρ ι τ ο Σουρή—το Σουρή που ειπε τις άνήτες, πρόστυχες και βρώμικες κουβέντες στον συντάχτη των «'Αθηνών» (κ.α' Αθηναι» 24 και 25 του Γενάρη) ένα Σουρή, να πούμε, που μοιάζει πολύ, παραπολύ, με το Σ ο υ ρ ή τ ο υ δ χ λ ο υ, καθώς τότε θέλει ό κ. Ψυχ. και που δεν έχει καμιά συγγένεια, ούτε μακρινή, με το Σουρή που φ α ν τ ά ζ ε τ α ι ό κ. Ξεν. Νά που κοκχορευτής ή κατ' μένη ή «'Ήστ(α)» πως ό Σουρης της δε θα καταδαχτεί ούτε α ύ τ ή τ ή φ ο ρ ά νάπαντήσει στον κ. Ψυχ. 'Ο Σουρης της άπάντησε, κι άπάντησε μάλιστα σά Σουρης, κι ούτε περιμέναμε ποτέ πως μπορούσε νάπαντήσει αλλιώς. Για χαρά στο παληκάρι. Θέλαμε μονάχα να έ- ρουμα τώρα αν, ύστερ' από το περίφημο ίντερβιού του Σουρή, δε μετάνοιωσε ό κ. Ξεν. που δέχτηκε να γίνει δικηγόρος σ'ε τέτιο πελάτη. 'Ο κ. Ξεν. είναι λόγιος· τ'δ- ρειζε και με τα έργα του,μα και με το σεβασμό που δεί- γνει για τήν κριτική του κ. Ψυχ. Νά λόγιος λοιπόν που είναι δεν μπορεί παρά να μετάνοιωσε πικρά για όσα έ- γραψε, άφου ό πελάτης του με τήν άπολογία του τότε ρε- ζιλαισε, παίρνοντας λόγια κ' ίδιες από τους νεροχύτες για να πολεμηθεί τήν Άλήθεια.

Αντρέα Καρκαβίτσα : Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΣ. 'Η καλύτερη κρίση για το κινούριο βιβλίο του Καρκαβίτσα, για το έθνικό βιβλίο του θάλεγα—γιατί στον «Αρχαιολόγο» ταιριάζει περίφημα το χιλωκουρελιασμένο αυτό επίθετο—για το έθνικό του ευαγγέλιο, γιατί τίτιο είναι και για τίτιο το διάβασα και για τίτιο θα το διαβάσουν κ' οι σημερνοί κ' οι κατοπινοί Ρωμιοί, όσοι νιώθουν να διαβάσουν και να αίστάνουνται τέτια βιβλία—ή καλύτερη λοιπόν κρίση θα ειτανε να δημοσιεύε κανείς κομάτια απ' αυτό και να λεγε στον άναγνώστη :

— Νά τα πετράδια τα ζετίμωτα, να και το εύγενικό χρυσάφι. Πάρ'τα, φιλοδουλειέ τα και φτειά- ξε το δαχτυλίδι το βασιλικό. Και πέρασ' το στο δαχτυλό σου ύστερα για να μπορείς να δείχνεις το χέρι σου με περηφάνεια και να θαμπώνεις τον δασκαλοπατημένο και προγονοθρεμένο δχλο με του δαχτυλιδιού σου, που πάει να πει με τής Άλήθει- ας, τή λαμπράδα.

Τόν «Αρχαιολόγο» τότε μελέτησα λέξη λέξη με το μολύδι στο χέρι. Μιά και μπήκα από τα πρώτα πρώτα κατεβατά του στην ουσία, μια και κατάλαβα τις μεγάλες άλήθειες που συμβολίζει το κάθε πρόσωπο, μια και μίλησα από τήν πρώτη στιγμή με τήν ψυχή του συγγραφέα, δεν ειχα τίπο- τις άλλο να κάνω παρά να κυλάω τή ματιά μου ά- πάνω σ' έμορφες σελίδες και να σημαδεύω με το μολύδι μου από καθετί που μου φαινότανε αξιο- θύμητο», καταπώς λέει ό ίδιος ό συγγραφέας. Νά έδω μια άλήθεια μεγάλη. «'Όταν οι άπόγονοι εύτυ- χούν, οι πρόγονοι δοξάζονται». Τήνε σημαδεύω και τήνε συμπληρώνω μεσ' στο νού μου : Κι όντας οι άπόγονοι δυστυχούνε,σάν και μ'ας, οι πρόγονοι ρεζι- λεύονται.

Νά και μια περιγραφή ζωντανή του περιφημου γραφείου του αρχαιολόγου, του Αριστόδημου :

«Οι τρεις καθηγητές, σκυμμένοι τόσο στα χειρόγραφα τους, διαβάζουν άχόρταγα σά να ρορουν τάθανατο νερό. Με το μολυδάκι τους σημειώνουν στο χαρτί καθετί που τους φαίνεται αξιοθύμητο. Πίτω τους στέκουν οι βιβλιο- θήκες όρθές, σ'ν κατάδικοι πιττάγκωνα θεμένοι. Άπάνω στη μεσανή κάθεται σά Σπίγγα ή γάτα του σπειτιού, βυ- θισμένη στη άγνωστο όνειρο της. Τα βιβλία και τα χειρό- γραφα στριμωμένα στα ράφια μοιάζουν με γριές γλωσσοκο- πάνες. Και τί δε λέν με τήν άλλαγή γλώσσα τους! Πολέ- μους περιγράφουν, άθλους μολογούν, θεούς γκρεμίζουν, ήθικες άναστηλώνουν. 'Ο Ρυθμός βροντάει και παιγνιδίζει σ'ν άντάρτης κεραυνός· ή Άρμονία ξεγύνηται αφρόδραση σ'ν άμπουλας· ό Πόνος ούρλιάζει κι ό Πόθος φασμαναί. Το άνθρώπινο πνεύμα ά-λώνεται σά θάλασσα μυριολα- λούσα, άνήσυχη κι άνοσταχτη. 'Ο,τι θέλει τιλάμει κι δ,τι τολμά τ'ε υποτάττει. Δεν είναι σιδερόποστα να μ'ην τήν άνουή, δεν είναι περγογύρισμα να μ'ην το πηδήση· δεν είναι φως στον ούρανό να μ'ην τ'αδράξη, δεν είναι σκο- τίδι στη γή να μ'ην το ξεδουαλήνη. Σομπλιάζει τα περα- σμένα, άνασκευάζει τα τωρινά, δρόμους άνοίγει για τα μέλλοντα. Μά είναι τα έξμπλια του γερά, είναι οι έρό- μοι του άλάθευτοι...»

Σταματάω γιατί θθελά μου μπορώ να ξαναγρά- ψω δώ άλάκερο κεφάλαιο, κι ό τόπος είναι μετρη- μένος· αν και για το βιβλίο του Καρκαβίτσα έχει κα- νείς τόσο να πει που μήτε κ' οι δώδεκα σελίδες του «Νουμά» δε φτάνουνε. Μά δε γίνεται. Άπό το ίδιο κεφάλαιο πρέπει να ξαναγράψω μερικες κουβέν- τες χαρακτηριστικές του Δημητράκη—του ζωντανού Ρωμιού—γιατί με τις κουβεντες αυτές χτυπιέται άλύπητα ή προγονομουχλιασμένη ζωή μας. Τή στιγμή που οι τρεις ξένοι σοφοί, ό Περχωώρας, ό Γκνεβεζός κι ό Άλαμάνος, κλεισμένοι με τον Αριστόδημο στο γραφείο, τότε χασισοποτίζουν με τον προγονισμό,αή πόρτα άνοίξε με πάταγο και φά-

νηκε στο κατώφλι άχνός ό Δημητράκης.

«— Ούρ! ειπε με δυσάρεστο μορφασμό, μωρτ τί μούχλα! Δέν άρίνεις, άδερφέ, και λίγο αυτά τα παλιόχαρτα να ιδής; τί γίνεται γύρω σου; Μά το σταυρό, άμα μπαίνω έδω μέσα μου φαίνεται πως μπαίνω σε τάφο!

«...—Τί τα θές, ό τάφος—τάφος είναι κι άς εκλεισε μέσα του τον Μέγαν Άλεξαντρο.

«...·'Η ζωή τρέχει και πρέπει να τήν προφτά- σουμε. Δύναμη τώρα χρειαζόμαστε, όχι σοφία. Μπρά- τος δυνατά και καρτερά νύχια. Νά κολλήσουμε άπάνω της σ'ν τον άγριόγατο στ' άλογο που πη- λαλεί. Νά τρέξουμε μαζί της, να πηλαλήσουμε για να φτάσουμε στον προορισμό μας...

«... Με μαλώνεις πως δεν τιμω τους προγόνου μας. Τους τιμω και τους δοξάζω. Είταν μεγάλο άνθρώποι, ναί· μα πρέπει να ζήσωμε και μες. Και να ζήσωμε τή σημερινή ζωή όπω έζησαν και κείνοι τή δική τους.

«... Είμ' έγω και θέλω να είμ' έγω!»

Άπό τέτια διαμάντια γιομάτο πέρα για πέρα το βιβλίο· από τέτιες άλήθειες λαμποκοπάει ή κάθε σελίδα του. Χτυπιέται άλύπητα μέσα σ' αυτό ό προγονισμός—ό ναός προγονισμός, καθώς τότε προσκυνάει ό Αριστόδημος, ό Μάρμα-Μιστριώτης, να πούμε—γιατί είναι και καλός προγονισμός που τότε βλέπει ό ζωντανός άνθρωπος, ό Δημητράκης— ό καλός προγονισμός που έμπνέει έναν Παλαμα, που μάς χαρίζει μια «'Ιλιάδα» του Πάλλη, που μάς διδάχνει να ξεδιαλέγουμε σ'ν τή μέλισσα ό,τι καλό θρίσκεται στην προγονική ζωή κι ό,τι από τή ζωή αυτή μπορεί ναφομισωθεί, να γίνει ένα, με τή σημερινή ζωή μας.

Δε μάς πειράζει καθόλου ό Παρθενώνας. Άς κά- θεται στη θέση του. Στολίδι του τόπου μας είναι και τραβεί: σ'ν καλοκίλαδος κράχτης τον ξένο παρ'α. Άν ειτανε πιο άκέριος μάλιστα, θάτανε και πιο καλύτερα. Μ'ας πειράζει μονάχα το ξεπλωταριό που γίνεται από κάτω από τον Παρθενώνα, με το να θαρρούμε πως βλέποντας και προσκυνώντας τον Παρθενώνα, ζώμε και μες και κάτι κάνουμε και σ'ν άνθρωποι και σ'ν πατριώτες.

Ο Καρκαβίτσας το δείχνει όλοφάνερα αυτό το μεγάλο και τάγιατρευτο κακό μέσχ στο βιβλίο του. Νά γιατί το ειπαμε στην αρχή έθνικό ευαγγέλιο και να γιατί επιμένουμε στον άληθινό αυτό χα- ραχτηρισμό. 'Οποιος μελετήσει με προσοχή τον Αρχαιολόγο και τότε νοιώσει, θα ιδεί πιο ξεστερα τήν άρχαία ζωή, με τα δικα του μάτια, κι όχι με τα ματογιαλία του σχολαστικού· θα ξύσει από τήν ψυχή του τήν προγονική λέπρα και θα γίνει ζων- τανός άνθρωπος κι άληθινός πατριώτης.

Τέτια βιβλία μάς χρειαζούνται για το έθνικό ξαναβάρτισμα και με τέτια βιβλία πρέπει νανατρέ- φονται τα Ρωμιόπουλα. Διαβάστε το βιβλίο κι άμα φτάσετε στην τελευταία σελίδα του ή ά φωνάξετε με πεποίθηση πως όποιος πατέρας μπάσει τον Αρχαιολόγο σ'ίτι του, αν έχει δυό παιδικά, θα δώσει δυό καλούς πατριώτες στην πατρίδα και δυό γερά στηρίγματα στ' όνομά του.

Δ. Π. Τ.

ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ

'Απ' όσω ό τάφος λάμπει και τον Άδη Κλει μέσα του—σκουλάκια και σκοταδι· 'Εναν καλόγερο το χιόνι δέρνει Κι άσπρη θωριά το μαύρο ράσσο παίρνει.

ΣΗΛΑΣ